

ZPRÁVY

NA OKRAJ OPERATIVNÍHO PRŮZKUMU A DOKUMENTACE HISTORICKÝCH STAVEB V NPÚ – NĚKOLIK POZNÁMEK A PŘÍKLADŮ

JAN SOMMER

Tento příspěvek seznamuje se základními výsledky prvního roku (2005) plnění institucionálního úkolu vědy a výzkumu Národního památkového ústavu (NPÚ) č. 21301 – **Vědecký výzkum a aplikace metod operativního zpracovávání stavebněhistorických a umělecko-historických průzkumů prováděných při obnově kulturních památek a nemovitostí v památkově chráněných územích.**¹⁾ Nejde ovšem o komplexní rozbor, ale spíše o předložení některých problémových okruhů k širší diskusi, kterou považujeme za potřebnou. Od takové diskuse si slibujeme podněty pro upřesnění postupu práce v dalším období. Chtěli bychom také zapůsobit na odbornou veřejnost (památkáře, zpracovatele průzkumů), pokud je třeba někoho ještě přesvědčovat o tom, že ke zkoumání památek je žádoucí přistupovat co nejkomplexněji. Operativní průzkum a dokumentaci (OPD) je nutné začlenit do systému poznávání historického dědictví a prosazovat jej jako nedílnou součást vztahu společnosti ke kulturnímu dědictví.

Představu o dosahovaných výsledcích průzkumů a jejich vypovídací hodnotě poskytují anotace vybraných akcí a komentované ilustrace.

Institucionalizovaná státní památková péče stavební památky zkoumá zejména s cílem získat věcně co možná přesné podklady pro stanovení postupů zachrany či jiných opatření úměrně k rozpoznané památkové hodnotě. Nemalá část odborných pracovníků památkové péče však dosud považuje za nadbytečné zkoumání a dokumentaci v průběhu oprav či při likvidaci nebo samovolném zániku památky. V takové činnosti vidí plýtvání energií, která měla být vynaložena na záchranu či opravu. Tento postoj lze v zásadě připustit jako oprávněný, avšak již není možné souhlasit s tím, že je reakcí na nadměrnost požadavků na zkoumání a dokumentaci; ve skutečnosti je dán dlouhodobým přehlížením potřeb personálního rozvoje odborných pracovníků NPÚ. Poznatky z průběhu stavebního či jiného zásahu, jež jsou případně využity pro odborné potřeby památkové péče, běžně nejsou systematicky archivovány a pro další odborné či vědecké využití jsou pak většinou ztraceny! (Dosažená upřesňující zjištění se obvykle nijak neprojeví ani v záznamu úřední evidence kulturních památek, ačkoliv je povinností památkové péče aktuální vědomosti shromažďovat a v praxi z nich vycházet.) Přitom je zřejmé, že informace, které je možné v charakterizovaných situacích zaznamenat, jsou z hlediska vypovídací hodnoty bezpochyby srovnatelné např. s tím, co je pod terénem zjišťováno tzv. záchrannými archeologickými výzkumy, o jejichž významu

dnes již nikdo nezapochybuje.

Zjevně jde o těžko pominutelný odborný, systémový a etický problém, o kterém se vlastně trvale diskutuje, avšak zatím s nedostatečnou intenzitou a bez podstatného výsledku. Konkrétním příspěvkem k této diskusi a krokem k reálnému rozvoji průzkumové a dokumentační činnosti se stal projekt institucionálního výzkumu NPÚ, citovaný úvodem. Cílem výzkumu je rozvinutí metody operativního průzkumu a dokumentace historických staveb. V zásadě nejde o nějakou novou metodu, dosud neznámou, ale spíše o vyplnění mezery v památkové praxi mezi ostatními navazujícími průzkumy a výzkumy. Pozornost se zaměřuje zejména na ty situace, jež dosud jsou z hlediska sběru poznatků o historických hodnotách podceňovány. Kromě již zmíněných stavebních zásahů jsou to zejména průzkumy demolovaných a zanikajících neudržovaných staveb.

Řešitelé tohoto projektu se vynasnažili již na počátku jeho realizace objasnit význam operativního zkoumání stavebních památek a začlenit je mezi ostatní metody zkoumání, dosud více respektované (archeologie, restaurátorský průzkum, stavebněhistorický průzkum). Příslušné zdůvodnění bylo podáno v úvodních kapitolách publikované metodiky, která byla jako opora praktické výzkumné činnosti i základ odborných diskusí vydána již v prvním roce řešení projektu.²⁾

Na metodický vývoj se od počátku soustředila velká pozornost. Přípravy metodiky i další kroky provázela maximální otevřenost. Jednotlivé pracovní verze metodiky byly (a dodnes jsou) přístupné na webu (<http://www.npu.cz/pp/pri-druz/opd>) a procházely širokým připomínkovým řízením v řešitelském kolektivu (výměnu názorů podpořilo i zřízení speciálního diskusního fóra na internetu) a intenzivním ověřováním v praxi. Výsledné znění publikované metodiky vyplývalo z odborného lektorování.

S cílem co nejrychlejší zpětné vazby a vyhodnocení dosahovaných zkušeností procházejí všechny dokumentační a průzkumové elaboráty nálezových zpráv (NZ) zevrubným normovaným hodnocením. Výsledky jsou průběžně diskutovány na pracovních setkáních spoluřešitelů projektu, ale jsou cíleně prezentovány i před odbornou veřejností. Tak byla již v roce 2005 využita odborná konference Sdružení pro stavebněhistorický průzkum v Poděbradech,³⁾ na jejíž or-

1) Za důležité připomínky a doplňky k obsahu článku děkuji Vladislavu Razímovi, vedoucímu řešiteli výzkumu, a Vítu Jesenskému.

2) J. Bláha – V. Jesenský – P. Macek – V. Razím – J. Sommer – J. Veselý, Operativní průzkum a dokumentace historických staveb, Praha 2005. Metodika je přístupná též v elektronické formě ve formátu pdf: <http://www.npu.cz/prvr/download>. Teoretickým základem jsou některé dřívější práce, uvedené v seznamu literatury v metodice na s. 32.

3) Viz Svorník 4/2006 – Poznávání a dokumentace historických staveb.

ganizaci se také spoluřešitelé projektu významně podíleli.

Metodika sice nestanovuje nějaké striktní požadavky na výběr zkoumaných situací ani na způsoby jejich záznamu, ale vymezila určité základní obsahové a formální znaky elaborátu – nálezové zprávy (NZ); pracovní postupy formuluje spíše jako náměty a poukazy na vhodné a osvědčené metody průzkumu, dokumentace a zpracování výsledků. Stanovené formální pokyny pro zpracování elaborátů směřují k porovnatelnosti prezentovaných údajů o zkoumané věci nebo její části, o rozsahu a podrobnosti zkoumání, jakož i o skladbě a obsahu elaborátu, případně o zobecnitelném přínosu výsledků. Snahou přitom bylo docílit přehledného a uceleného uspořádání, ale současně směřovat k modulárnímu systému, v němž by výsledky mohly na sebe navazovat a mohly by být připojeny k dřívějším poznatkům. Jednu akci OPD je tak možné dokumentovat jak jediným komplexním elaborátem, který shrne výsledky několika výzkumných a dokumentačních kampaní, tak i dílčími výstupy, zachycujícími buďto jednotlivé fáze zkoumání nebo izolované části památky či její prvky, jež také mohou být dle potřeby a existujících možností dokumentovány s rozličnou podrobností.⁴⁾

V práci s informacemi o památkách jsou v rámci projektu hledány a sledovány takové postupy, které by respektovaly aktuální stav rozvoje informačních technologií (IT). Bohužel se potvrdilo, že koordinace správy a zpřístupňování dat není v celostátním měřítku na dobré úrovni, že zejména ve sféře činnosti státní památkové péče jde spíše o oblast, která je na nízkém stupni rozvoje, přičemž však postrádá především koordinaci. Je pravdou, že některé příbuzné obory při využití IT již dosáhly značného pokroku (evidence kulturních památek, archeologie, muzejnictví aj.), ale přesto není mezioborové sdílení dat systematické a ani není podporováno centrálními orgány státu.⁵⁾

Nelze skrývat vážné problémy, které souvisejí např. s absencí jednotných postupů evidence dokumentace, což se týká např. i dnes již převažujících digitálních fotografií. Zřejmě hrozí, že čím později bude možné převádět dokumentaci do nějakého centrálního datového skladu nebo alespoň jednotně evidovat, tím budou takové kroky pracnější a možná i nákladnější, navíc s rostoucím rizikem ztrát či chyb.⁶⁾ Mezinárodní tlak tuto nepříznivou situaci zřejmě brzy začne měnit, čemuž bychom ovšem měli maximálně vycházet vstříc.⁷⁾

Sborník příspěvků ze 4. konference stavebněhistorického průzkumu uspořádané 31. 5. – 3. 6. 2005 v Poděbradech, Sdružení pro stavebněhistorický průzkum, Unicornis, Praha 2006.

4) Přitom se bere v potaz potřeba dříve či později navázat na mezinárodní standardy dat – CIDOC CRM. http://cidoc.ics.forth.gr/official_release_cidoc.html

5) Je však třeba přiznat, že jde o téma, které je do značné míry nové i v mezinárodním měřítku. K tomu např. O. Harl – K. Schaller, Adapt Computers to Archeology or Adapt Archeology to Computers? New requirements in the field of Cultural Heritage Data Management based on www.ubi-erat-lupa.org, a web platform for Roman stone monuments; M. Jobst – K. Schaller: Informationssysteme kultureller Objekte im virtuellen Umfeld – eine kartografische Betrachtung (<http://www.ubi-erat-lupa.org/site/>).

6) V koordinaci tvorby a správy dat v památkové péči lze vidět jednu z priorit oboru pro následující období. Dosavadní dluh nelze hodnotit jako nevýznamný. V zásadě to má dopad na budoucí efektivitu využití informací, ať už jsou získávány v rámci vědeckého výzkumu nebo např. při kampaních typu nyní probíhající reidentifikace památkového fondu.

7) Podotýkám, že ve vazbě na databázi ÚSKP byla již v roce 1996 vytvořena možnost evidovat údaje o exaktních datacích dřevěných prvků sta-

Ve snaze navázat svou práci a jejími výsledky na nějaký standardní informační systém se řešitelé domluvili s pracovištěm Ústředního seznamu kulturních památek (ÚSKP)⁸⁾ v rámci ústředního pracoviště Národního památkového ústavu (NPÚ) na vytvoření evidence OPD ve vazbě na databázi ÚSKP. Do databáze jsou postupně doplňovány i výsledky v podobě anotací elaborátů, případně jsou touto formou zpřístupňovány kompletní elaboráty. Za účelem evidence akcí OPD byla databáze ÚSKP modifikována i k zařazení objektů, které nejsou kulturními památkami.⁹⁾

Vypracované originální NZ jsou v listinné podobě ukládány na dvou místech. Ke studiu jsou zpřístupňovány na pracovišti středočeského územního odborného pracoviště NPÚ se sídlem v Praze.

Archivace NZ je prováděna prakticky v plném rozsahu (texty, fotografie, plánová dokumentace) také v elektronické podobě. Přitom se počítá, že časem budou systematicky zpřístupněny na internetu (nejspíše registrovaným zájemcům). K tomu však bude potřebné ještě věnovat určitou pozornost sjednocení formátování dat.¹⁰⁾

Na rozdíl od mnoha dokumentačně a inventarizačně zaměřených úkolů institucionálního výzkumu NPÚ není sledovaný úkol jednorázovou uzavřenou akcí s konečným rozsahem a plánovaným ukončením výzkumných aktivit po završení projektu. Projekt zakládá a metodicky a organizačně rozvíjí odbornou činnost s cílem systematického pokračování i v následujícím období. Jednotlivé akce OPD se proto nesoustřeďují jen na zachycení a vyhodnocení konkrétních údajů o zkoumaném objektu, ale jsou směřovány i k ověřování trvalé systematické realizace v rámci fungování státní památkové péče i v širším kontextu. Již dnes je zřejmé, že v dalším průběhu úkolu bude potřebné se dále věnovat problematice managementu a ekonomiky realizace OPD v NPÚ i u externích zpracovatelů, otázkám etického provádění OPD, hodnocení přínosů jednotlivých OPD a NZ, jakož i systematickému šíření povědomí o potřebě metodického provádění OPD (vzdělávání realizátorů, osvětla potenciálních zadavatelů).

Druhá část příspěvku stručně komentuje vybrané metodické otázky a problémy, s nimiž se řešitelé ve své praxi setkávají, a seznamuje i s některými přínosnými poznatky o konkrétních zkoumaných památkách. Cílem výběru anotací konkrétních NZ je demonstrovat věcné i metodické přínosy, a ozřejmit celou koncepci zpracování a případně i jednotlivé konkrétní výsledky předložit k odborné diskusi.¹¹⁾

vebních památek dendrochronologickou metodou. Přestože údaj o existenci takového jednotného nástroje byl publikován, nebyl v praxi využíván. Až po několika letech vznikly pro evidenci výsledků dvě samostatné databáze (www.roofs.cz; www.dendrochronologie.cz).

8) Martin Lazák, František Tichý.

9) V budoucnu se počítá s převedením databáze OPD do veřejné části ÚSKP.

10) Po prvních zkušenostech byl vydán stručný standard pro formátování elektronické podoby dokumentů. Také zde se projevil potíže při systematickém zpracovávání podkladů v rozdílných strukturách dat, související s tím, že v rámci státní památkové péče nebyl dosud žádný standard zaveden.

11) Ostatně samo vytváření anotací vyvolává určité otázky. Takové náležitosti v dosavadní praxi zkoumání památek nejsou běžné. Přesto je zřejmé, že jde o velmi efektivní orientační pomůcku při vyhledávání informací podle specifických praktických požadavků, např. pro potřeby vědeckého výzkumu. Na základě hodnocení značných nejednotností anotací byla pro zpracovatele OPD vypracována upřesňující metodická

Z typologického hlediska rozhodně není snadné elaboráty nějak shrnout a rozřadit. Škála situací, v nichž akce OPD proběhly, je prakticky tak široká jako samo téma výzkumu památek i památkové péče. Rovněž se velmi liší podrobnost zpracování či volba metod dokumentace. Z tohoto hlediska pak fond realizovaných elaborátů ve své různorodosti tématické, objemové, metodické, regionální i z hlediska autorského (školení, pracovní zařazení, osobní výzkumné i ochranné priority) představuje nenahraditelný zdroj podkladů pro další odborné vyhodnocování procesu poznávání památek z hlediska metodologie, organizačního systému atd.

Většina akcí OPD souvisela s probíhající opravou. V tom se příznivě projevila intenzivně prosazovaná koncepce koordinace akcí v rámci jednotlivých pracovišť NPÚ. Spolurešitelé grantu vytvořili na jednotlivých pracovištích NPÚ skupiny, v nichž působí i osoba, která shromažďuje údaje o připravovaných opravách.¹²⁾ To umožňuje výzkumným pracovníkům, aby svou činnost přizpůsobili potřebám instituce – mnozí nejtěsnějším způsobem spolupracují s odbornými pracovníky („garanty/referenty“).¹³⁾ Údaje o opravách či ohrožení staveb, jejichž OPD se předpokládá nebo požaduje, jsou zpřístupněny ve zmíněné databázi, kam také výzkumní pracovníci vkládají údaje o tom, jak a kdy bude konkrétní akce zajištěna. Následně jsou tu připojovány výsledky (anotace, případně i kompletní elaborát).

Rada realizátorů akcí OPD do elaborátu NZ zahrnuje nástin pokynů pro další zacházení s památkou. Samozřejmě se přitom projevuje rozličná pozice zpracovatelů v rámci organizace státní památkové péče.

Nemalá část akcí se věnovala zanikajícím stavbám. Zejména je třeba zdůraznit, že by se obecně měla daleko větší pozornost než dosud věnovat demolici, neboť přitom jednak dochází k úplné ztrátě vypovídací hodnoty objektu, jednak je možné za „příznivých“ okolností pořídit dokumentaci některých částí konstrukce, které jinak zůstávají prakticky zcela nedostupné.¹⁴⁾

Za úvahu stojí skutečnost, že některé akce OPD vlastně nahrazují jiné výzkumné postupy, jež byly z nějakého důvodu pominuty. Zejména se jedná o opravy staveb v přípa-

dech, kdy před zásahem nebyl pořízen a ani požadován standardní SHP. Realizace OPD by neměla vést k tomu, že se od jiných potřebných průzkumů upustí. Na druhé straně by se však měla stát součástí běžného instrumentaria památkových institucí. Při některých drobnějších či šetrně prováděných opravách by snad bylo možné slevit např. z požadavku na provedení nákladného standardního SHP, avšak v takovém případě by měla být realizace OPD vždy podmínkou (včetně stanovení stupně podrobnosti).

Spíše výjimkou zůstaly elaboráty z akcí OPD provedených v předchozích letech. Bylo by však vhodné touto formou podchytit informace, které byly zaznamenány dříve, avšak mají podobu pouze pracovní dokumentace, neboť je zřejmé, že dokumentaci z průběhu oprav pořizovali památkáři i jiní zájemci o poznání památek vždy. Dosud však prakticky neexistovala možnost, jak takovou dokumentaci zachovat a případně umožnit její budoucí využití, než ji přiložit do příslušného úředního spisu, případně ji předat do archivu vhodně památkové instituce, kde však možnosti nalezení potřebného elaborátu NZ jsou stále ještě spíše komplikované.¹⁵⁾

V rámci projektu je samozřejmě možné při splnění určitých podmínek, daných metodikou, archivovat a evidovat i elaboráty externích zpracovatelů.

V četných NZ je velmi obratně využito možností moderní výpočetní techniky, zejména pro instruktivní zobrazení nálezových situací (zákresy do fotografií, tvorba fotogrammetrických náčrtů).

Zatím jen v části NZ jsou připojeny i kopie terénních náčrtů, i když to metodika důvodně požaduje. Určité nedostatky jsou i ve značení pozic dílčích fotografických snímků. Např. při dokumentaci velkého úseku zdiva z lešení je nutné vyznačení pozice snímků či detailních náčrtů věnovat značnou pozornost. Záběry, které nejsou jednoznačné a přesně lokalizované, mohou zcela ztratit svou vypovídací hodnotu.

Velké problémy s kvalitou fotografií vznikají ve světlé obtížných situacích (např. interiéry krovů či rozsáhlých sklepení, snímky v protisvětle u oken). Popisy fotografií jsou často příliš zbežné, v některých případech jsou naopak podrobné a jsou plnohodnotnou součástí elaborátu.

Fotografie mají v řadě případů spíše povšechnou informační hodnotu (nelze o nich hovořit jako o profesionální fotodokumentaci), což je ovšem do jisté míry způsobováno technickou úrovní používaných přístrojů. Na základě poznatků z prvního roku realizace projektu byly vydány některé upřesňující pokyny, které se projeví v dalším období. Zejména je požadováno, aby do záběru snímku bylo dle možností vloženo měřítko a standardní barevná stupnice (barevná stupnice je nepominutelná např. při dokumentaci souvrství barevných nátěrů apod.).

Také při finálním zpracování elaborátů se zatím projevují velmi rozdílné přístupy, i když stanovená metodika vedla ke zřetelnému sjednocení, a tím i lepší porovnatelnosti výsledků. Na zjišťované nejednotnosti se po jejich posouzení reaguje v potřebných případech vydáním dílčích směrnic pro zpracovatele (také tyto směrnice jsou publikovány na webu, aby mohly být předmětem diskuse a případně mohly být převzaty k aplikaci dalšími osobami).

směrnice. Vzhledem ke zjevné potřebě usnadnit komunikaci by měl být jako součást anotace požadován např. návrh klíčových slov.

12) Kontaktní údaje na zainteresované odborné pracovníky jsou rovněž dostupné na webové stránce projektu, čímž je usnadněno případné předání informace o existující možnosti realizace OPD nějakého objektu.

13) Vzhledem k tomu, jak je složen řešitelský kolektiv, se někteří odborní referenti přímo podílejí na realizaci projektu.

14) K tomu je třeba poznamenat, že v našich podmínkách má většinou zcela tragickou úroveň plánová a fotografická dokumentace při likvidaci staveb. Jako dostačující pro souhlas MK s upuštěním od ochrany bývá přijata dokumentace, která prakticky ničím neodpovídá skutečnosti! V tomto směru by měla být jednak urychleně zjednána náprava, jednak by patrně měla být vypracována nějaká metodika. Při zrušení prohlášení stavby za kulturní památku by měl v zásadě vždy být proveden standardní SHP (pokud nebyl realizován dříve), neboť nelze připustit, aby zanikl objekt, jehož památková hodnota byla po určité době předpokládána, aniž byla vypovídací hodnota památky nějak vyhodnocena a alespoň v této zástupné podobě zachována. Podle charakteru věci by měly být případně provedeny i další rozbor, případně odebrány vzorky (nátěrové vrstvy, dendrochronologie), samozřejmě vždy s precizním doložením nálezové situace. Při demolici by měla být stanovena podmínka realizace OPD, dále by měly být např. vyjmuty hodnotné prvky (okna, dveře apod.), a ty přednostně uloženy ve vhodném depozitáři.

15) Rejstříky archivů NPÚ by měly být publikovány na webu a průběžně aktualizovány.

Tématický záběr akcí OPD je velmi široký. Od víceméně „tradičního“ studia středověkých kostelů či hradů, barokních zámků či klášterů nebo selských chalup se přechází i k některým typům, které jsou zatím spíše na okraji zájmu – to mohou být např. sportovní stavby či drobné rekreační objekty. Podobně nezvykle zatím působí i pečlivě zpracovaný soupis architektonických článků z destruovaných či poškozených staveb, autorem zamýšlený jako podklad pro případné rekonstrukce či opravy památek.

V některých NZ je dokumentaci detailů či prvků věnována velká pozornost. Význam metody inventarizace prvků staveb sice byl již v odborné literatuře rozpoznán a rovněž v památkové péči se tento postup využívá, jak se to projevuje např. u takových komplexních „řešení“, jakým byla oprava Müllerovy vily ve Střešovicích (Praha 6). V rámci památkové péče však nebyla stanovena jednotná struktura údajů, ačkoliv se to úplně nabízí. Proto také byl přístup zpracovatelů takových „katalogů“ prvků v rámci OPD velmi různorodý. Zdá se, že bude vhodné tomuto „prvkovému“ přístupu ještě věnovat pozornost, jelikož je vhodné, aby pojetí katalogu nebylo zcela individuální, ale umožňovalo jednak porovnávání výsledků, jednak i jejich přebírání např. při zpracování projektové dokumentace oprav (projekt ochrany prvků apod.). Pokud by výsledky takovou širší užítelnost nepodporovaly, nutně by vznikala otázka, jakou hodnotu takový individuálně pojatý inventář má.¹⁶⁾

Dosažené výsledky, jak jsou zde ve stručnosti prezentovány vybranými anotacemi NZ, se liší svým celkovým rozsahem, ale také detailností zpracování. V různých případech se podařilo věnovat průzkumům a dokumentaci objektů různé velké časové úseky. Záleželo také na tom, zda se zkoumání a dokumentaci objektu věnoval jednotlivec, nebo zda šlo alespoň o dvoučlenný tým. Rozhodně stojí za to zjišťovat, jaký vliv měla velikost nasazených kapacit zejména na vypovídací hodnotu výsledků. Z takových rozborů by bylo možné alespoň přibližně stanovit jednak časovou náročnost OPD v závislosti na hodnotě památky a na podrobnosti zpracování, jednak velikost pracovních kapacit, které by bylo třeba reálně nasadit k tomu, aby bylo zaznamenáno vše podstatné, co je zejména v průběhu stavebních zásahů zpřístupněno ke zkoumání.

Přes význam zkoumaných situací samozřejmě nebylo možné na průzkumy a dokumentaci vynaložit takové kapacity, jaké bývají k dispozici např. při archeologických výzkumech. V příštích letech by měla být větší pozornost věnována komplexnějšímu zkoumání a dokumentaci vybraných objektů tak, aby bylo možné specifikovat pracovní náročnost různých stupňů podrobnosti zpracování.

Některé výsledky byly již publikovány, případně se jejich publikace připravuje. Rozsáhlejší akce OPD mohou být publikovány až po několika postupných kampaních v souvislosti s průběhem opravy.

16) Ostatně by měla být skladba inventářů v památkové péči specifikována nějakým metodickým vodítkem. Dosud jsou postupy natolik individuální, že neumožňují nejen vědecké srovnávací studium, ale zpravidla nejsou ani schopné „mechanického“ převzetí mezi jednotlivými obory studia či péče (archeologie, evidence lapidária, projektová dokumentace, restaurátorský průzkum; nemluvě o převzetí dat do evidence památek). Závažným otázkám v souvislosti s možným sjednocováním dat v památkové péči se zatím dostalo pozornosti zejména na semináři Monumat (<http://sweb.cz/monumat/>), a to v celé široké škále od izolovaných prvků staveb až po souvislosti geografických informačních systémů (GIS).

ČLENĚNÍ ANOTACE

1. Lokalita (okres), objekt
2. Zkoumaná část objektu.
3. Okolnosti akce OPD.
4. Popis zjištěných skutečností.
5. Zhodnocení výsledků.
6. Náměty pro další zkoumání.

VÝBĚR ANOTACÍ

1. **Benátky nad Jizerou** (Mladá Boleslav), kostel Narození Panny Marie
2. Fasády.
3. Průzkum fasád kostela byl prováděn v souvislosti s opravou v letech 2004 a 2005.
4. Průzkumem byly zjištěny otisky a pozůstatky zaniklých částí gotické stavby, částečně úprava omítek ze 16. století a barevnost průčelí po barokní přestavbě. Pouze východní polovina stavby byla zevně členěna opěráky. V západní polovině kostela byly na severu i jihu připojeny přístavby. Na jižní straně byl pravděpodobně umístěn vstup krytý předsíní (zachován fragment ostění a stopy pravděpodobně po klenební přípoře). Gotický sokl zdíva svědčí o tom, že přístavba vznikla dodatečně. Naopak na severní straně lodi sokl chybí. Zde má také zdívo větší tloušťku a mírně šikmý směr vzhledem k jižní stěně lodi. Podle otisků na zdívu zde přiléhá nižší prostor sklenutý křížovou žebrovou klenbou s výklenkem nebo vstupem do kostela. Dochované fragmenty a otisky však neumožňují přesnější určení. Ve zdívu sakristie jsou druhotně použité fragmenty gotické architektury.
5. Průzkum přinesl zásadní poznatky o významné stavbě gotického klášterního kostela, zničeného v husitských válkách. Řada dokladů však bude moci být interpretována až po dalších výzkumech v budoucnu.
6. Pro upřesnění poznání stavebního vývoje je nezbytný detailní průzkum podkroví (kde jsou starší omítky a jiné doklady SHP). Před opravou interiéru je nezbytný restaurátorský průzkum. Pokud dojde při opravě k zásahům do omítek, je nutné v průběhu prací zajistit OPD. Doporučuje se zpracování podrobného archivního průzkumu zaměřeného na dějiny kláštera a kostela.

Eva Vyletová, 2005

1. **Benešov nad Ploučnicí** (Děčín), Konojedský dům čp. 52
2. Krov.
3. Záměr využití a stavebních úprav objektu.
4. Unikátní renesanční hambalkový krov z roku 1543^d, vynášený středovou stojatou stolicí s kompletním systémem tesařských značek, s vestavbou klasicistní bedněné skladovací komory, dochovaný ve vysoké míře faktické autenticity. Vzhledem ke stratigrafii stavby datuje krov výstavbu objektu do období výstavby Dolního zámku. Unikátně dochovaný systém renesančních tesařských značek umožňuje vzhled do chápání a kódování číselných řad a posloupností vycházejících z číslování římskými čísly.

Kamil Podroužek, 2005

1. **Brno** (Brno-město), kostel sv. Tomáše (bývalý augustiniánský klášter)
2. Krov a konstrukce v podkroví.
3. Operativní dokumentace v podkroví kostela – pozornost věnována krovům a vloženým věšadlovým konstrukcím nad presbytářem.
4. Typologicky velmi podobné konstrukce krovu nad lodí a presbytářem (hambalkový krov s ležatými stolicemi ve třech úrovních nad sebou a středními věšáky) vznikly překvapivě v jiném období – dle odebraných vzorků byl krov lodi postaven v první polovině 70. let 17. století (1671/72^d) a jeho vznik souvisí s výstavbou nové lodi kostela, krov presbytáře pak na konci 4. desetiletí 18. století (1738/39^d) v rámci stavebních úprav celého klášterního komplexu. Mladší zaklenutí presbytáře (pramenně doloženo v období

1749–1752) bylo tedy provedeno již pod novým krovem. Tři věšadlové vazby nad presbytářem byly datovány do konce 90. let 17. století (1697/98^d, 1695/96^d) a byly provedeny jako dodatečné, ztužující konstrukci tehdy ještě gotické klenby.

Lenka Šabatová, 2005

1. **Bruntál** (Bruntál), pavilón bývalého kluziště
2. Celek.
3. OPD celkového stavu v rámci příprav stavebních úprav.
4. Byly dokumentovány především důležité architektonické prvky, které by mohly být stavebními úpravami narušeny či zcela znehodnoceny.
5. Pavilón představuje příklad kvalitní architektonické produkce konce 19. a počátku 20. století s vlivem historizující a nastupující secesní architektury. Obdobný pavilón kluziště i s rizalitem otevřeným v patře výklenkem s nepravou klenbou v podobě konchy se nalézá v Krnově nebo v Kroměříži, kde je ovšem znehodnocen novodobou přístavbou. Objekt je nutno považovat za unikátní doklad hrázděné architektury ve městě Bruntále a trvat na tom, aby jakýmkoliv novodobými stavebními úpravami nebyla potlačena původní koncepce využití jako sportovního klubu s hledištěm.

Václav Hájek, 2005

1. **Číhaná** (Karlovy Vary), usedlost ev. č. 4 (původně čp. 18)
2. Trámový strop ve světnici, hrázděná konstrukce, vnější lince obvodového zdiva.
3. OPD k ověření stavu objektu v rámci příprav stavebních prací.
4. Pořízena dokumentace a zpracován popis. Dle vrocení na stropním trámu i podle charakteru hrázdění je možné předpokládat výstavbu domu před rokem 1811. Zřejmě na konci 19. století došlo k úpravě vstupní síně a chlévů, které byly nově zaklenuty valenými klenbami do travers. Po roce 1945 došlo k částečným úpravám, při nichž byla vyměněna okna.
5. Mimořádně hodnotný objekt v oblasti Tepelska.
6. OPD doplňovat v průběhu opravy.

Lubomír Zeman, 2005

1. **Děčín** (Děčín), Jižní zámecká zahrada
2. Terasy jižní zámecké zahrady.
3. Havarijní stav, stavební záměr majitele objektu, renovace.
4. Pět zahradních teras bylo vystavěno ve 20. letech 19. století dle plánu F. Heidenreicha, nižší horní terasa byla přiložena na líc barokní kurtiny. Výrazné stavební změny proběhly v roce 1830, kdy byly na terasách vystavěny vytápěné skleníky.
5. Reprezentační typ rozsáhlé klasicistní terasové užitkové zahrady s autenticky dochovaným systémem vytápění skleníků.

Kamil Podroužek, 2005

1. **Dolany, Olomouc** (Olomouc), fara
2. Průčelí.
3. Zjišťovací průzkum původního řešení barevnosti fasád, provedený v rozsahu přízemí, doplněný v průběhu opravy.
4. Dokumentována stratigrafie barevných nátěrů. Starší nátěry byly zachovány jen v malém rozsahu. Nejstarší vrstvy nátěru se ovšem dochovaly až z 19. století.
5. K poznání stavebního vývoje objektu přispěly pozdější nálezy fragmentů omítek i sledovaná struktura zdiva ve fázi rekonstrukce, kdy bylo průčelí očištěno až na holé zdivo. Především objevená spára mezi druhou a třetí okenní osou zleva jednoznačně doložila prodloužení objektu v rámci klasicistní přestavby. Fragmenty omítek objevené v jižní části průčelí svým výtvarným pojednáním odpovídají renesančnímu období, z čehož lze usuzovat, že jádro fary tedy pochází minimálně ze 16. století. Tato skutečnost dosud nebyla v literatuře uváděna, a to i přesto, že v průjezdu se zachovalo datum 1564 na přeoμίtaném a nátěry překrytém kamenickým fragmentem, které s renesanční přestavbou či znovuvýstavbou fary může souviset.

Tomáš Vítek, 2005

Obr. 1: Číhaná (okres Karlovy Vary), usedlost ev. č. 4 (původně čp. 18), detail hrázděného střešního štítu. Příklad akce OPD probíhající v několika krocích. Nejprve byl proveden předběžný průzkum, identifikující hodnoty památky, na jehož základě byly vypracovány podmínky pro připravovanou opravu. Po zahájení stavebních prací byly ze stavebního lešení prozkoumány běžně nepřístupné detaily hrázděné konstrukce štítu, přičemž byl dokumentován způsob, jímž byly vytvořeny dekorativní hvězdice (foto L. Zeman, 2005).

1. **Horní Záhoří, obec Záhoří** (Písek), kostel sv. Michala
2. Vnější lince obvodového zdiva do výšky asi 150 cm.
3. OPD po sejmutí omítek (provedeném bez příslušného stanoviska státní památkové péče). Na odhalení zdiva upozornilo Prácheňské muzeum v Písku, které také provedlo archeologickou sondáž na vnější straně základů kostela v souvislosti s vkládáním drenážního kanálu.
4. Prozkoumáno a dokumentováno zdivo kostela. Zdivo lodi, presbyteria a sakristie je lomové, s nárožími armovanými rozměrnými pečlivě opracovanými žulovými kvádry. V jižní stěně lodi zjištěno původní místo zrušeného portálu (východně od dnešního barokního vstupu). Fragmenty ostění portálu a druhotně použité kvádry neznámého původu byly nalezeny ve smíšeném zdivu barokní západní předsíně. V jihozápadním nároží předsíně byly nalezeny zlomky gotické okenní kružby. Vstup v západní stěně sakristie vznikl při barokizaci kostela.
5. Skladba mimořádně tlustého obvodového zdiva stavby nasvědčuje možnosti, že kostel vznikl dříve než po polovině 14. století, ze kdy pochází první listinná zpráva.
6. Další radikální zásahy do omítek by neměly být prováděny, avšak pokud budou místy vynuceny lokálními poruchami, měly by být prováděny OPD.

Jan Sommer, 2005

1. **Hradec nad Moravicí** (Opava), zámek, čp. 1
2. Východní stěna v chodbě 2. nadzemního podlaží severního křídla.
3. Pokračování celkové rekonstrukce tzv. Bílého zámku.
4. Nález původního kamenného zdiva pozdně středověkého objektu s fragmentem dochovaných původních gotických a renesančních omítek ve spáře v místě navázání mladšího severního křídla na ná-

dvorní zeď východního křídla. Situace byla fotograficky zdokumentovaná, zaměřena a zakreslena a odebrané vzorky omítek byly odeslány k rozboru technologické laboratoři NPÚ ÚP.

5. Nález poskytl autentické doklady o nejstarší etapě Hradce jako fortifikační architektury a zpřesnil dosavadní poznatky o etapách jeho vývoje k uzavřenému čtyřkřídle dvoupodlažnímu zámeckému objektu.

Dana Kouřilová, 2005

1. **Hradec nad Moravicí** (Opava), zámek, čp. 1
2. Severní a západní stěna v chodbě 2. nadzemního podlaží severního křídla.
3. Pokračování celkové rekonstrukce tzv. Bílého zámku.
4. V průběhu prací bylo jako staticky nevyhovující označeno zastropení chodby, přistavěné z nádvorní strany k severnímu křídlu při celkové obnově po požáru v roce 1796. Nad odstraněnou stropní konstrukcí se na severní a západní stěně objevila starší fasádní omítková plocha včetně tektonického členění lesenovými rámy a soustava kovaných táhel z přelomu 18. a 19. století staticky zajišťujících do nádvorní přistavěnou zeď. Po snesení omítky pod úrovní recentního zastropení (byla celoplošně nově provedena při opravách v 60. letech 20. století) na severní zdi – tj. původní nádvorní fasádní ploše severního křídla, byla cílenou sondou otevřena zazdívká prokreslujícího se okenního otvoru se segmentovým záklenkem.
5. Význam této nálezové situace pro výklad barokní etapy objektu je zcela zásadní. Pozdně barokní autentická fasáda severního křídla se zazdívkami původních okenních otvorů je konkrétním dokladem o podobě Hradce před empírovou přestavbou.

Dana Kouřilová, 2005

1. **Hradec nad Moravicí** (Opava), zámek, čp. 1
2. Piano nobile severního křídla a část interiérů 2. nadzemního podlaží severního křídla.
3. Pokračování celkové rekonstrukce tzv. Bílého zámku.
4. Průzkumové aktivity byly cíleně směřovány k přečtení dispozice barokního pianu nobile ve 2. NP severního křídla a východního křídla. Neprovázání zdíva příčky mezi dvěma rohovými místnostmi se severní obvodovou zdí potvrdilo pozdější zásah do barokní dispozice, která byla důsledně symetrická se dvěma velkými sály v nárožních pozicích a trojici reprezentačních místností mezi nimi, přičemž také v této středové sestavě se znásobuje princip symetrie větším objemem prostřední místnosti a shodnými rozměry dalších dvou. Koncept pianu nobile byl v severovýchodním nároží pozměněn při empírové přestavbě. V navazující rohové místnosti východního křídla byly objeveny zazdívký starších průchodů, a to oboustranně směrem do severního i východního křídla. V severní stěně situovaný průchod, vymezený širokým segmentovým záklenkem, byl postupně na možné maximum uvolněn. Byla odkryta původní výzdoba špalety s lineárním dekorem v odstínech šedi s bílou a černou konturou malovaná secco technikou. Na protější zdi nebyla plošná nálezová situace hloubkově prověřována, evidentní byla osovost situování zazdívek ve vztahu k severní stěně.

Barokní vstup se segmentovým záklenkem v severní stěně dokládá v dané etapě průchodnost původního rohového sálu v SV nároží do východního křídla a dále, jak konturami stvrzuje na protější jižní stěně na osu situovaný stejný útvar. Zasunutí průchodu za příčku, vydávající dnes chodbu, dokládá její dodatečné vložení do původně celistvého prostoru. Dokreslujícími detaily barokní fáze jsou doklady výzdoby interiérů v severním křídle sporadické, zachycené pouze v jedné místnosti u okenních špalet s běžovou secco malbou celoplošně kazetové výplně, ve východním čtenější.

5. Komplexním vyhodnocením nálezových situací, zachycených a dokumentovaných restaurátorským průzkumem v interiérech severního a východního křídla (R. Balcarová), se dále podstatně rozšířilo povědomí o výzdobě interiérů od baroka, přes empírovou přestavbu až k novorenesančním úpravám.

Dana Kouřilová, 2005

1. **Chlum u Křemže** (Český Krumlov), tvrz a sýpka u čp. 1
- 2., 3. Kompletní dokumentace tvrze a přilehlé sýpky vznikla během postupné opravy. Zatím většinou nerealizované představy majitele o stavebních úpravách objektu často nejsou v souladu s vysokými památkovými hodnotami tvrze a sýpky.
4. Lze předpokládat, že obvodové zdivo tvrze je ještě středověké a dochované hřebínkové klenby, jejichž čela mají tvar hrotitých oblouků, do něj byly vloženy až při přestavbě někdy na přelomu 15. a 16. století. S klenbami současná (či snad ještě starší?) je zachovalá část dymníku v patře tvrze. Cenným svědkem renesanční vizáže tvrze jsou stopy po iluzivním nárožním kvádrování a jednom iluzivním oknu. Po koupi Chlumu krumlovskými Schwarzenberky roku 1719 ztratilo toto sídlo definitivně svou rezidenční funkci a přistavěním sýpky, datované letopočtem 1722 na jejím štítě, byl dán charakter jejího hospodářského využití na dalších cca 150 let. (Po roce 1949 zde hospodařily státní statky.) Sýpka je jedním z typických příkladů těchto staveb z období baroka. Nad sýpkou i tvrzí se kompletně dochoval hambalkový krov s ležatou stolicí a s odsazenou rozpěrou od hambalku, který je dosti pozdní ukázkou užití renesanční krovové konstrukce. V konzervativních jižních Čechách to však není výjimkou, dalším příkladem tohoto druhu je tvrz v Údrazi v okrese Písek nebo sýpka a hospic v nedaleké Zlaté Koruně; všechny tyto krovy jsou však o něco starší – pocházejí z 2. poloviny 17. století. V sýpce jsou dále velmi hodnotné masivní dvoukřídle vstupní dveře z širokých fošen s původním nekrytým zámkem na nosném plechu, který vychází ještě ze středověké tradice, provlékané mříže v původních okenních otvorech atd.
5. Výsledkem dokumentace je nejen zmapování dochovaných velmi cenných historických konstrukcí, ale také dílčí úspěchy ve snaze získat majitele k aktivní spolupráci s kompetentními pracovníky státní památkové péče.
6. Objekt nemá zpracovaný stavebněhistorický průzkum.

Jarmila Hansová, 2005

1. **Jáchymov** (Karlovy Vary), dům čp. 143
2. Interiér přízemí předního domu.
3. OPD v průběhu adaptace místností pro obchodní účely. Orientační sondážní průzkum byl proveden před zahájením stavebních prací.
4. Byly zjištěny původní renesanční omítkové a nátěrové vrstvy. Barvené pojednání nebylo zjištěno. Pouze nově nalezený vstup ze síně k černé kuchyni byl v pozdní renesanci či raném baroku opatřen červeným malovaným rámem. Na pozdějších vrstvách nátěrů byla zjištěna šablonová malba pravděpodobně z druhé poloviny 19. století.
5. Dům je unikátně zachovaným příkladem městské domovní zástavby z počátků horního města ve 20. letech 16. století. V rámci města patří k nejcenějším památkám.
6. Při zásazích do podlahy by měl být proveden archeologický výzkum. Dřevěné konstrukce by měly být podrobeny dendrochronologické analýze. Při dalších etapách opravy by měl pokračovat OPD.

Lubomír Zeman, 2005

1. **Jedovnice** (Blansko), kostel sv. Petra a Pavla
2. Obvodové zdivo v nadzemní i základové úrovni, na exteriéru i v interiéru stavby, věž.
3. Dokumentace po odstranění omítek do výše cca 2,5 m (sanace zdiva, obnova omítek)
4. Po odstranění novodobých omítek bylo zjištěno, že stávající stavba z let 1783–85 neobsahuje viditelné pozůstatky středověkého kostela. S výjimkou kamenného zdiva hranolové věže, datované nápisovou deskou do roku 1681, je zdivo všech částí kostela převážně cihelné s příměsí kamene; stávající kostel tedy představuje barokně-klasicistní novostavbu se začleněním starší barokní věže. Po realizaci výkopu kolem základů byl odhalen kamenný, v celém obvodu objektu různou mírou předstupující předzáklad, jímž v západní části jižní zdi lodi prostupovala nevelká, valeně klenutá (hrobní) komora, na spáru přiložená ke spolehlivě nedatovatelné

Obr. 2: Karlovy Vary, vila Becher, čp. 1196, detail ozdobného okna v interiérové přičce. Výsledkem akce OPD bylo vytvoření podrobného katalogu zejména ozdobných prvků, tvořících v případě mimořádně honosného obytného objektu podstatnou část jeho památkové hodnoty. Katalog byl využit při přípravě projektu opravy, ale samozřejmě následně může napomoci k ověření kvality řemeslných a restaurátorských prací. Dokumentace pro budoucnost zachycuje poškození objektu před opravou, ale je vhodnou pomůckou pro srovnávací umělecko-historické studium (foto L. Zeman, 2005).

kamenné zdi. Základem západní zdi jižního přístavku lodi postupovalo 150 cm široké kamenné zdivo, běžící od východu k západu, nesouvisející s dnešní dispozicí kostela. Byly nalezeny též pozůstatky předpokládané východní přístavby presbytáře a pozděně gotický pískovcový architektonický článek, sekundárně použitý ve stávajícím zdivu. Pozornost byla věnována rovněž interiéru západní věže (zazděné okno v její východní zdi a vstup do nynějšího podkrovní lodi) i dalším stavebním detailům (bývalý soklový obklad, podoba oken presbytáře, západní zeď hřbitova).

Jan Štětina, 2005

1. **Jezbořice** (Pardubice), kostel sv. Václava
2. Klenební svorník druhotně zazděný v ohradní zdi hřbitova.
3. Nalezený architektonický prvek byl vyjmut ze zazdívk, protože v tomto místě byl ohrožen. Bude deponován v lapidáriu Krajského muzea východních Čech.
4. Poškozený gotický klenební svorník byl po zboření původní gotické klenby kostela v roce 1815 při opravě ohradní zdi hřbitova na západní straně při severozápadním nároží vložen do vnějšího líce zdiva (pravděpodobně k tomu došlo v roce 1883). Svorník byl zazděn lícovou stranou do hmoty zdiva a jeho rubová strana byla viditelná. Při průzkumu byl ze zdi vyjmut a byla pořízena jeho fotografická a měřická dokumentace.

Kruhový svorník s jedním zachovaným výběhem žebra (původní čtyři výběhy svědčí o tom, že svorník pochází z křížové klenutého obdélného pole) je na bocích profilován stejně jako žebro – výžlabkem mezi okoseními. Čelní kruhový terč mírně předstupuje. Zachovaly se na něm stopy rýsování a malování s úseky lineární mnohalisté růžice. Ostatní výběhy žebra byly odlámaný.

František R. Václavík, 2005

1. **Karlovice ve Slezsku** (Bruntál), hospodářská usedlost čp. 280
2. Celek.
3. Komplexní dokumentace objektu. Hlavní budova je v současnosti v zanedbaném stavu, není zatím nijak využívána a jeví celou řadu statických poruch. Přílehlé hospodářské objekty jsou v havarijním stavu a část z nich již byla vlastníkem rozebrána. Dokumentace stávajícího stavu byla provedena zejména proto, že ze strany stávajícího vlastníka jsou navrhovány zásadní stavební úpravy, které by do značné míry mohly narušit stávající intaktní

Obr. 3: Karlovy Vary, vila Becher, čp. 1196, dřevěná konzola stropu. Snímek ukazuje stav objektu v době realizace OPD a současně dokládá narušení památky dřívějšími nešetrnými zásahy (demontáž části výzdoby, málo ohleduplný způsob instalace elektrického vedení) (foto L. Zeman, 2005).

vnitřní dispozici i celkový architektonický výraz tohoto cenného objektu.

5. Tato kulturní památka představuje významný doklad nadstandardní úrovně bydlení na hospodářské usedlosti, který v dotčené lokalitě nemá příliš analogií. Je nutné uchránit jej od jakýchkoliv zásahů, které by narušovaly jeho dochované interiéry i vnější architektonický výraz.

Václav Hájek, 2005

1. **Karlovy Vary** (Karlovy Vary), vila Becher, čp. 1196
2. Celek.
3. Hodnotný objekt roku 1912 je uzavřen a chátrá. Karlovarský kraj, v jehož majetku se nyní nachází, uvažuje o záchraně objektu a jeho využití pro galerii. V rámci příprav projektové dokumentace byla zpracována i kompletní inventarizace a pasport všech dochovaných umělecko-řemeslných prvků. Operativní dokumentace všech dochovaných umělecko-řemeslných prvků objektu se začala zpracovávat až v době, kdy objekt po léta uzavřený byl neustále terčem vandalského ničení a odcizování cenných prvků uměleckého řemesla.
4. Inventarizace a pasport umělecko-řemeslných prvků.
6. Doporučuje se provést standardní SHP a restaurátorský průzkum zbylých původních omítek (stěny, stropy) a zabudovaných prvků vybavení (okna, dveře, deštění).

Lubomír Zeman, 2005

1. **Kladenské Rovné** (Český Krumlov), objekt: čp. 26, myslivna – bývalá tvrz
3. V souvislosti se zamýšlenou úpravou průčelí a výměnou střešní krytiny obytné budovy bývalé myslivny v čp. 26 byl proveden opera-

Obr. 4: Kladenské Rovné (okres Český Krumlov), objekt: čp. 26, myslivna – bývalá tvrz, detail s hospodářskou stavbou a relikty zdíva další pustnoucí stavby. Dokumentace v rámci OPD mnohdy zachycuje obývané kulturní památky v určité fázi postupných změn, zaznamená některé stavební a konstrukční souvislosti nebo slohové články, doloží i způsob, jímž jsou objekty zkoumány k termínu dokumentace využívány. To jsou informace, které např. ve standardních SHP nebo v archeologických výzkumech většinou zaznamenány nejsou. Mohou tak být vysvětleny důvody některých komunikačních schémát či dřívějších stavebních zásahů. (V některých elaborátech OPD byla zachycena natolik soukromá zákoutí obytných místností, že ani nebylo vhodné snímky publikovat. Je však nepochybné, že i takové doklady mají značnou vypovídací hodnotu.) (foto D. Šnejd, 2005).

tivní průzkum zachycující stávající stav objektů, hodnotící památkové kvality průčelí a pokoušející se kategorizovat stáří jednotlivých staveb.

4. Budovy areálu myslivny pocházejí převážně z roku 1834, předchozí historická zástavba byla z valné většiny odstraněna. Areál byl dále dostavován i po zbytek 19. století. V levé části obytného stavení myslivny je pohlčena gotická věž původní tvrze. Průčelí obytné budovy jsou opatřena hladkou vápennou omítkou z malovaným rozvrhem lizénových rámu a lemování kolem oken. Barevné řešení bylo ve starším období v ploše okrové s bílými pásy a lemováním, později v ploše upraveno na zelenou. Starší omítkové vrstvy nalezeny nebyly.
5. V severní stěně gotické věže v úrovni prvního patra lze předpokládat nález zaniklého gotického okenního otvoru, v patře je i možný nález původního vstupu věže. Podle slov vlastníka domu byly jihozápadně od obytné budovy nalezeny základy stavby, jež je zachycena na mapě stabilního katastru. K vyjasnění polohy objektů tvrze přispěl nález několika historických map, jenž korigoval chybné zakreslení a označení objektu na indikační skice, která byla bez kritického komentáře převzata současnou odbornou literaturou.

Daniel Šnejd, Jarmila Hansová, 2005

1. **Krnín** (Český Krumlov), objekt čp. 3, zemědělská usedlost
- 2., 3. Bývalá zemědělská usedlost čp. 3 v Krnině již několik let prochází postupnou obnovou. V roce 2005 bylo majitelem přistoupeno k obnově průčelí obytné části. Byly odstraněny degradované a nesoudržné omítkové vrstvy, čímž došlo ke značnému obnažení převážně kamenného obvodového zdiva.
4. Na severovýchodním a jihovýchodním průčelí se v úrovni přízemí objevila řada zaniklých původních oken a také z návaznosti jednotlivých druhů zdiva odlišných jak v provedení, tak materiálem vyšlo najevo postupné navyšování a přistavování objektu. Tento stav byl zdokumentován a zanesen do nálezové zprávy. Přestože jde o význačný objekt jihočeské lidové architektury uváděný v mnoha publikacích, nebyl doposud zpracován SHP. Při hledání stavební historie se nepodařilo potvrdit předpoklad dosavadní literatury, že se jedná o svobodnický dvorec. Drobná vesnice, v níž byli v 18. století pouze 4 hospodáři, je od roku 1446 zaznamenána v urbáři

českokrumlovské prelatury, a od roku 1684 zachycuje její část (konkrétně čp. 6 a 7) urbár českokrumlovského panství. Usedlost čp. 3 je písemně doložena poprvé k roku 1737 jako majetek prelatury.

Daniel Šnejd, Jarmila Hansová, 2005

1. **Kročehlavy, okres Kladno** (Kladno), hospodářský dvůr čp. 1
2. Celek objektu.
3. Demolice. Na demolici bylo předem vydáno stavební povolení příslušným stavebním úřadem, dvůr nebyl ani v minulosti evidován jako nemovitá památka. Majitel pozemku ale zpracovatelku OPD opakovaně vykákal z pozemku, což zabránilo provedení kompletního OPD celého areálu. Prostřednictvím stavebního úřadu byl zpracovatelce uprostřed probíhajících demoličních prací umožněn přístup do zbývajících částí stojící stavby a možnost provedení alespoň dílčí NZ.
4. Byly získány základní informace o stavebním charakteru dnes neexistujících budov, jejich stáří, vzhledu a možnost srovnání s obdobnými areály.

Eva Volfová, 2005

Obr. 5: Kročehlavy, Kladno (okres Kladno), hospodářský dvůr čp. 1, interiér chlévů před demolicí (foto E. Volfová, 2005).

Obr. 6: Kročehlavy, Kladno (okres Kladno), hospodářský dvůr čp. 1, interiér chlévů v průběhu demolice. Příklad akce OPD, při níž byly s velkým osobním nasazením zachyceny alespoň základní informace. Bohužel jde navíc o výjimku, neboť většina demolic není dokumentována prakticky vůbec, ačkoliv v takové situaci – když už se nepodařilo prosadit záchranu památek – lze zaznamenat jinak naprosto nedosažitelné poznatky o konstrukční podstatě staveb. Proto by se měla do praxe prosadit povinnost investorů strpět či zajistit v určitém rozsahu provedení dokumentace z průběhu demoličních prací (foto E. Volfová, 2005).

1. **Kroměříž** (Kroměříž), městský dům Moravcova ul. čp. 248
2. Interiér objektu, místnost v přízemí zadní části středního traktu domu – nález černé kuchyně.
3. Dokumentace byla provedena po odstranění vnitřních omítek, následně bylo zdívo opětovně překryto.
4. Nově odkrytá černá kuchyně zaujímá celý prostor stávající místnosti, z jedné strany pak situaci narušila mladší vestavba schodiště. Byly identifikovány pozůstatky zděného dymníku, zadní strany pece a otvory pro obsluhu kamen ve vedlejší místnosti. Dle charakteru náleзовé situace byla kuchyně zřízena již v rámci výstavby objektu, a to v druhé polovině 17. století. Kromě toho byly dokumentovány pozdější úpravy, související se změnou způsobu vaření a vytápění sousedních prostor v průběhu 19. století (úprava niky za peci, vyzdění nového komínového sopouchu pro nová uzavřená kamna).
6. Objekt prošel bohatým stavebním vývojem, pro jehož řádné vyhodnocení není provedená orientační prohlídka dostačující. Doporučuje se proto vypracování standardního stavebněhistorického průzkumu, jenž rovněž správně posoudí sledovaný prostor černé kuchyně.

Lenka Šabatová, 2005

1. **Kutná Hora** (Kutná Hora), dům čp. 261 – altán v zahradě
2. Celek.
3. Dlouhodobě chátrající historicky hodnotná stavba je již natolik ohrožena, že její další zachování v autentické podobě není pravděpodobné.
4. Dokumentace zachovává svědectví o nenahraditelném zanikajícím informačním prameni. Výstavní vila čp. 261 byla doplněna rozsáhlou zahradou. Posléze se vila stala činžovním domem a vzhledem k nedostatečné údržbě začala chátrat; v důsledku toho se ovšem zachovalo mnoho dnes již mimořádných prvků. Součástí původního velkorysého celku byl i velký dřevěný zahradní altán, který se dnes rozpadá a pravděpodobně v krátké době zcela zanikne.
5. Altán je typickým příkladem romantického zahradního pavilonu z konce 19. století. Jeho kvalita spočívá mj. v náročnosti provedení i v relativně velkých rozměrech. Zajímavý je i stupeň zachování, v podstatě bez jakýchkoliv doplňujících úprav, ale bohužel ve značně poškozeném, místy torzálním stavu.
6. Stavba by měla být přesně zaměřena a detailně prozkoumána.

Jiří Mrázek, 2005

1. **Lanškroun** (Ústí nad Orlicí), městský dům čp. 44
2. Interiér přízemí a patra.
3. Dokumentační zásah byl prováděn v průběhu stavebních prací, zahrnujících likvidaci celé stávající vnitřní dispozice včetně do té doby zakrytých trámových stropů v patře i nad severní částí přízemí.
- 4., 5. Původně snad roubený dům s trámovými stropy (s dendrochronologickou datací kácení 1546). Nejpozději do konce 17. století byl dvoupodlažový patrový dům opatřen klenutou komorou v nároží. V průběhu 18. století byla nárožní místnost patra opatřena novým trámovým stropem a dispozice v přízemí „znormalizována“ vložením chodby. V průběhu 19. století (před r. 1880) bylo celé přízemí zaklenuto, zřízeno dochované schodiště i pavlač se záchodem. Úpravy včetně zakrytí stropů podhledy byly provedeny i v patře.
6. Ve stavebními pracemi dosud nedotčeném podkroví je řada druhotně užitých prvků, samotný krov je sestaven z řady druhotně použitých dílů různého původu a stáří. Při opravě vnějších omítek je možné zjištění vývoje průčelí, zejména etap výstavby na jižní straně (spára v lomení jižního průčelí, předpokládaná spára ve styku severní a jižní místnosti patra).

Jiří Slavík, 2005

1. **Loket** (Sokolov), dům čp. 77
2. Přízemí domu.
3. Adaptace. Omítky byly sejmuty bez zajištění průzkumu a doku-

Obr. 7: Kutná Hora, dům čp. 261 – altán v zahradě, detail výzdoby zanikající drobné stavby. Některé realizované akce OPD se věnovaly drobným zahradním stavbám, což je významné též jako poukaz na často přehlédnutý zánik těchto chátrajících památek, které je často možné odstranit ve velmi krátké době. Bohužel se tím velmi často ztrácí velká urbanistická hodnota i doklad řemeslné produkce; nemluví o tom, že současná tvorba ve své většině není schopna poskytnout adekvátní náhradu (foto J. Mrázek, 2005).

Obr. 8: Kutná Hora, dům čp. 261 – altán v zahradě, detail rozpadající se střešní konstrukce (foto J. Mrázek, 2005).

mentace. V době OPD byly odstraněny omítky a podlahy v přízemí, patro bylo obýváno.

4. Ohledání zdiva ukázalo, že dům prošel několika zásadními úpravami. Dolní sklep pod zadním traktem je gotický, se vstupem upraveným v renesanci. V průběhu 16. století byl gotický dům zřejmě postižen rozsáhlým požárem. Z nově postaveného renesančního domu se zachoval horní sklep s valenou klenbou s vytaženými hřebínky lunet a cihlovou dlažbou. Místnost v přízemí v předním traktu domu (sín), zaklenutá valenou klenbou s lunetami nad vstupy, je zřejmě mladší, z období raného baroka. V zadní části síně se dosud zachovala prostora černé kuchyně, oddělená od síně klenutým pasem (dymník byl později zazděn). Smíšené vnější líc zdiva jsou podle způsobu zdění barokní, nebo tehdy byly podstatně upraveny. Na počátku 19. století byly upraveny okenní otvory i hlavní vstup (datace na portálu 1821) a v uličním průčelí bylo zřízeno široké segmentem zaklenuté okno (vstup obchodní místnosti). Po dalších úpravách bylo na přelomu 19. a 20. století nově vyzděno patro (původně mohlo být hrázdné).
6. Při pokračování oprav je třeba zajistit OPD a archeologický dohled. Dřevěné prvky bude nutné podrobit dendrochronologické analýze.

Lubomír Zeman, 2005

1. **Mělník** (Mělník), zámek
 2. Část severního a západního průčelí, severozápadní místnost 2. patra.
 3. OPD z lešení v průběhu obnovy omítek. Části interiéru byly vyklizeny.
 4. Povrchový průzkum s omezeným sondováním; popis, fotodokumentace a oměření nálezů; dendrochronologie. Kromě dokumentace gotických oken na severní straně (z otvorů odstraněny kamenné kříže) byly důležitým nálezem zbytky ochozu či pavlače (zhlaví trámů), které byly dendrochronologicky datovány mezi roky 1450–1467. Pavlač probíhala prokazatelně po severním průčelí a na západní straně snad až ke schodišťovému rizalitu. Na něm bylo odhaleno další lancetové okno s pískovcovým ostěním. Na západním průčelí byly dokumentovány další dva zazděné otvory, jeden z nich mohl být vstupem na pavlač.
- Nelegálně vybouraná přička v místnosti v severozápadním nároží 2. patra souvisela s renesanční klenbou. V jihozápadním rohu místnosti byla vložena vytápěcí místnost.

Vít Jesenský, 2005

1. **Mirolavské Knínice / Miroslav** (Znojmo), kostel sv. Mikuláše
2. Obvodové zdivo kostela, pozdně gotický portál v severní zdi lodi.
3. V rámci celkové rekonstrukce objektu byly odstraněny všechny omítkové vrstvy z plochy obvodových zdí lodi a presbytáře. Dokumentace během prací byla prováděna na více úrovních ve spolupráci několika subjektů (PhDr. Pavel Borský, ARCHAIA Brno, Ústav archeologické památkové péče Brno, pobočka Znojmo).
4. Vznik původního kostela se klade do druhé poloviny 13. století, z uvedených etap se zachovalo nyní odkryté torzo zdiva s obloukem v severní zdi lodi a pozůstatky základového zdiva v úrovni terénu. V pozdním středověku byl starší objekt „obezděn“ zdivem stávajícího objektu (odhalený portál). Další stavební úpravy proběhly v 17., 19. a 20. století.

Lenka Šabatová, 2005

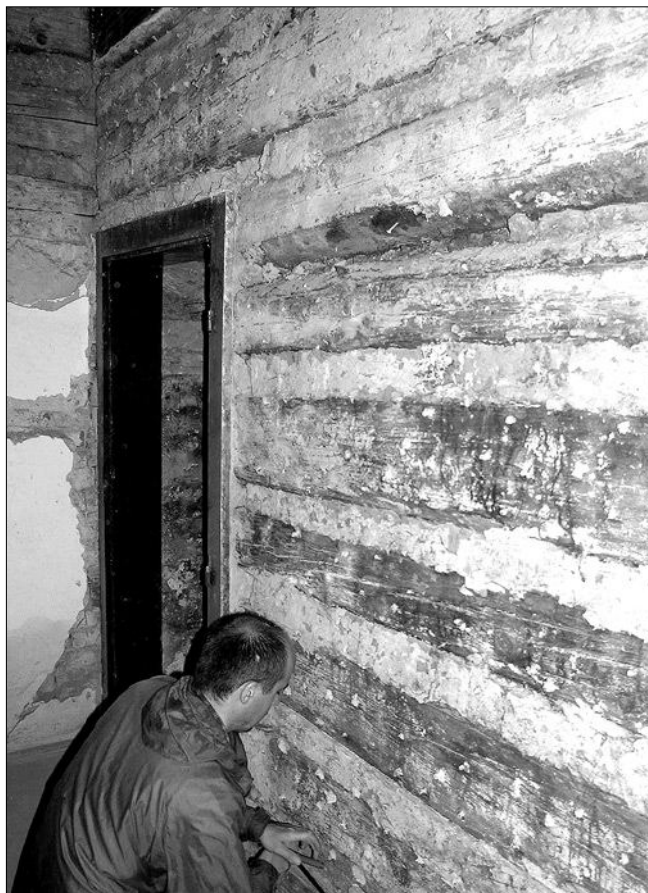
1. **Modřany** (Praha 12), viniční dům čp. 6
2. Celek.
3. OPD při zahájení obnovy.
4. Podle dendrochronologické datace jde o roubenou novostavbu z doby po roce 1801 s mansardovou střechou a malým klenutým sklepem. Patrně záhy byla vezděna klenutá černá kuchyně. Později došlo k dílčímu přezdění roubené konstrukce.
5. Objekt je dnes již v Praze ojedinělým dokladem roubeného klasicistního viničního domu.

Vít Jesenský, 2005

1. **Nosislav** (Brno-venkov), kostel sv. Jakuba Většího
2. Věž kostela – obvodové zdivo z vnější strany.
3. Během stavební obnovy vnějšího pláště kostelní věže byl proveden průzkum odhaleného zdiva za účelem podchycení případných situací, jež by rozšířily závěry stavebněhistorického průzkumu (PhDr. Petr Kroupa – Ing. arch. Přemysl Mazal, 1996). Věž měla rozkrytou střechu, z obvodového zdiva věže byly odstraněny stávající novodobé omítky.
4. Provedenou obhlídkou byla potvrzena v literatuře uváděná ba-

Obr. 10: Modřany (Praha 12), viniční dům čp. 6, celkový pohled na hlavní stavení usedlosti od jihu. Střecha stavby již byla opravena, zatímco opravy konstrukcí přízemí probíhají postupně. Po sejmutí většiny omítek bylo možné doložit rozsah zachování původních konstrukcí a dílčí pozdější zásahy (např. přezdění stěny v rozsahu levé okenní osy). V tomto případě byla akce OPD výsledkem členěné odborně personální pomoci územnímu odbornému pracovišti NPÚ v hl. m. Praze, které na projektu OPD zatím nespolupracuje, řešitelem z jiného pracoviště (foto V. Jesenský, 2005).

Obr. 9: Modřany (Praha 12), viniční dům čp. 6, detail roubené přičky. Příklad dokumentace stavební konstrukce v průběhu postupně realizované opravy. Dřevěné konstrukce jsou i při akcích OPD často předmětem dendrochronologické analýzy. Na snímku je zachycen odběr vrtaných vzorků pomocí Presslerova nebozezu (foto V. Jesenský, 2005).

roční nástavba horní části věže (zvonice a hodinové patro), projevující se odlišnou strukturou zdiva. Z nových nálezů byl zaznamenán vstupní (?) otvor v přízemí na severní straně věže a pozůstatek průběžné římsy probíhající přibližně v polovině výšky věže (místo se projevuje zřetelně odskokem zdiva); obojí náleží původní stavbě věže a pravděpodobně bylo zrušeno v rámci celkové barokní úpravy objektu. V celém rozsahu zdiva věže jsou zachovány pravidelné řady lešňových kapes, jež byly po vyjmutí trámů vyplněny cihlami; vzhledem k shodnému tvaru a umístění kapes v původním i mladším zdivu věže se jedná patrně o otvory zřízené až v souvislosti s realizací barokní nástavby.

Lenka Šabatová, 2005

Obr. 11: Olbramovice (okres Znojmo), kostel sv. Jakuba Většího, detail krovu lodi v průběhu stavebních prací. Konstrukce krovů jsou velmi ohroženou součástí stavebních památek. Proto lze vítat, že jsou v posledních letech častěji opravovány šetrnějšími řemeslními postupy. Přesto je třeba prosazovat provedení OPD, neboť v průběhu opravy lze zpřístupnit některé části krovu, jinak nedosažitelné. To mohou být partie při hřebeni střechy nebo horní plochy krovů, kde mohou být sledovány např. otisky staršího laťování. Při akcích OPD v krovech by měly být podchyceny také zbytky starších krytin, jež bývají pohozeny v koutech nebo v zásypu kleneb (zásypy by neměly být vybírány bez dohledu archeologa!). Prohlédnuto a dokumentováno by mělo být půdní zdivo, na němž mohou být patrné cenné doklady stavebního vývoje, rovněž často dosažitelné nebo viditelné jen v době opravy! (foto L. Šabatová, 2005).

1. **Nový Jičín** (Nový Jičín), Horní předměstí, kostel Nejsvětější Trojice
2. Exteriér kostela a podkroví křesťanské kaple.
3. Komplexní obnova fasády.
4. Shrnuje výsledky bádání o stavbě v průběhu oprav fasád, již předcházelo zpracování stavebněhistorického průzkumu.

Při stavebněhistorickém průzkumu byl objeven relikv pozdně gotické figurální výmalby v podkroví kostela nad vítězným obloukem a drobná rytina postavy halapartníka patrně z 2. čtvrtiny 17. století. Při sejmutí omítek se ukázalo, že parter věže byl do tří stran otevřen arkádami vyzděnými z tesaného kamene. Kvůli statickým poruchám věže byly arkády později zaslepeny. V průběhu opravy kostela se po sejmutí omítek objevily spáry po starších (patrně pozdně gotických) okenních otvorech mnohem větších rozměrů než dnešní okna. V podkrovním prostoru barokní kaple bylo nalezeno renesanční okno s kružbou včetně malovaného iluzivního kvádrování rámuječích okna.

Lucie Augustínková, 2005

1. **Odry** (Nový Jičín), přístavek s toaletami mezi domy Radniční 86 a Hranická 85
2. Celek.
3. Záchraná dokumentace před plánovanou demolicí.
5. Přístavek hrázdné konstrukce pro toalety byl podle plánové dokumentace postaven roku 1909 jako sociální zázemí pro rozšíření pohostinského zařízení. Drobné utilitární stavbě nelze upřít jistou výlučnost, danou už jejím dochováním a také skutečností, že známe okolnosti a dobu vzniku i jméno projektanta.

Lucie Augustínková, Zdeněk Orlita, Jiří Dudek, 2005

1. **Olbramovice** (Nový Jičín), kostel sv. Bartoloměje
2. Přízemní partie zdiva v exteriéru věže, lodi, presbytáře a sakristii.
3. Sejmutí zavhlých omítek při zemi.
4. Bylo zjištěno, že kostel byl vyzděn z lomového kamene, vyskládaného většinou do řádků, nároží byla typicky novověkým způsobem armována cihlami. Podle průběhu odkrytých spar se jeví, že schodiště přiložené z jihu ke kostelní věži bylo přistavěno dodatečně, a to pravděpodobně před rokem 1836. V 50. letech 19. století dostalo kostelní průčelí členění lisenovými rámci. Současně byla zřejmě přistavěna i jižní sakristie, jejíž členicí prvky nejsou modelovány z omítkové hmoty, ale tvořeny vystupujícími cihlami.

5. Středověký původ kostela, předpokládaný dřívějšími badateli tak alespoň v případě lodi a presbytáře nebyl na základě zjištění učiněných při dokumentaci nálezové situace potvrzen.
6. Nálezovou zprávu lze chápat pouze jako předstupeň k dalšímu zkoumání kostela, které by mělo být nyní zaměřeno na interier a podkroví, odkud lze získat poznatky o zapojení věže do organismu kostela, na jejichž základě by mohl být literaturou předpokládaný starší původ věže vyvrácen nebo potvrzen s větší jistotou.

Lucie Augustínková, 2005

1. **Olbramovice** (Znojmo), kostel sv. Jakuba Většího
2. Krov a podkroví kostela.
3. Během oprav zastřešení kostela byla provedena základní prohlídka a dokumentace odkrytých situací v prostoru podkroví.
4. Kostel je tradičně datován do konce 15. století, odkryté nálezové situace však ukazují na složitější stavební vývoj. Nejzajímavější jsou v této souvislosti nálezy otisků staršího zaklenutí presbytáře, kapes původních kleštín a druhotně užitých kamenických článků (gotických klenebních žeber a přízedních prutů) ve vrchní části zdiva tamtéž. Dle dokladů zanikla původní konstrukce v důsledku požáru. Stávající konstrukce krovů lodi a presbytáře představuje tradiční řešení 18. století.
6. Vzhledem k významu kostela je vhodné zpracování řádného stavebněhistorického průzkumu.

Lenka Šabatová, 2005

1. **Olešnice** (Blansko), kostel sv. Vavřince (nové zasvěcení sv. Leopoldu)
2. Obvodové zdivo kostela v odkryté spodní části (do úrovně kolem 3 m).
3. Dokumentace zdiva během opravy vnějšího pláště (sanace zdiva).
4. Zcela odlišná struktura zdiva věže oproti zbývajícím částem kostela potvrdila tradovaný původ stavby. Kamenné zdivo věže dokládá středověký původ její spodní části, jednotný charakter cihelného zdiva presbytáře a lodi se pak váže k přestavbě, resp. výstavbě nové-

ho kostela roku 1834. Na čelní straně věže byl dále odhalen velký půlkruhový oblouk, jehož interpretace však bez znalostí souvisejících skutečností nemůže být přesná (dispozice původního kostela není známá, může se jednat o oblouk podkruční i o vstup do před síně). V zazdívkě oblouku, vyzdžené z téhož materiálu jako obvodové zdivo kostela, byl současně s vyzdívkou zřízen vstupní a patrně okenní otvor; oba otvory doznaly později dalších úprav. Podobně bylo stavebně upravováno i zdivo kostela (opěráky věže, úpravy zdiva cihelnými plentami pro novou fasádu, opakovaná sanace zdiva).

Lenka Šabatová, 2005

1. **Osek** (Rokycany), zámek čp. 1
2. Severní a východní fasáda.
3. V důsledku havarijního stavu omítek dochází k samovolnému odhalování významných náleзовých situací.
4. Byly zjištěny dvě hlavní stavební etapy zámku. Jádrem je renesanční objekt, který je doložen především pozůstatky náročně zpracované sgrafitové fasády s psaníčkovým motivem. Dokumentovány byly též pozůstatky raně barokní fasády s iluzivně malovaným členěním a vrcholně barokního plastického zdobení fasády.

Tomáš Karel, 2005

1. **Ostrov** (Karlovy Vary), kostel sv. Jakuba Většího
2. Obvodový plášť, podkroví, krov.
3. OPD při opravě střechy a krovu; zkoumány byly i další části stavby, přístupné ze stavebního lešení. Konstrukce byly poškozeny v důsledku dlouhodobého zanedbávání údržby. Současně proběhl archeologický výzkum.
4. Podle dendrochronologického průzkumu pochází dřevo krovu z roku 1606. Průzkumem byla potvrzena někdejší existence později zaniklé věže nad presbyteriem. Podrobně byly dokumentovány detailní doklady stavebních úprav, ale např. také četné datované nápisy z pozdějších dob v krovu apod.
5. Existence chórové věže řadí pozdně románský kostel do skupiny staveb obdobného typu v Chebsku a horním Poohří. V bání sanktusníku byly nalezeny předměty a dokumenty, které tam byly vloženy při opravě roku 1912. Na exteriéru byly zjištěny četné zbytky starších omítek a nátěrů, většinou ovšem odstraněných při nevhodné památkové úpravě v roce 1912.
6. Další etapy OPD je třeba realizovat během dalších oprav kostela. Ohrožený románský severní portál lodi je nutné podrobit restaurátorskému průzkumu.

Lubomír Zeman, 2005

1. **Ostrov** (Karlovy Vary), zámecký areál a posvátný okrsek
2. Architektonické a kamenické články z barokních staveb.
3. Detaily architektonického členění barokních staveb, většinou získané v průběhu stavebních oprav, ze skládek nepotřebného materiálu atd.
4. Kompletní dokumentace (zaměření, zakreslení a fotodokumentace) a vypracování katalogu.
5. Vrcholné baroko bylo nejvýznamnějším obdobím v kulturních dějinách města. Ze staveb tohoto období pochází cenný soubor kamenických a architektonických článků a prvků, které se podařilo shromáždit v průběhu 90. let 20. století. Vzhledem k tomu, že chybí starší detailní plánová dokumentace staveb, podle které by bylo možné přesně rekonstruovat zaniklý a zanikající stav barokních památek Ostrova, představuje shromážděný soubor dokumentace kamenických a architektonických článků a prvků unikátní souhrn informací. Články, které nejsou výrazněji poškozeny, by se měly při opravách příslušných památek vrátit na původní místo. Fragmentárně zachované části mohou posloužit k přesné rekonstrukci konkrétních stavebních částí opravovaných památek. Články a prvky, které jsou značně poškozeny, anebo pocházejí ze staveb již opravených, budou dle záměru Města Ostrov umístěny do lapidária zpřístupněného veřejnosti.

Lubomír Zeman, 2005

1. **Ostrov u Macochy** (Blansko), kostel sv. Máří Magdalény
2. Obvodové zdivo kostela.
3. Dokumentace zdiva během opravy vnějšího pláště, provedena po odstranění všech vnějších omítek.
4. Dokumentované obvodové zdivo objektu vykazovalo v jednotlivých částech odlišnou strukturu zdicím materiálem, maltami i vnějšími omítkami (zachovanými pouze v malé míře). Celkově bylo možné určit čtyři stavební etapy objektu: středověké zdivo z doby výstavby původního kostela z roku 1490 (jižní strana lodi s jednoduchým hrotitým portálem), část po přestavbě kostela z roku 1690 (zazdívká portálu na jižní straně, nadezdění této zdi a vyzdění stávající severní zdi lodi), přístavění věže (datováno do roku 1779) a rozšíření kostela o presbytář s půlkruhovým závěrem a sakristií na jižní straně (k roku 1785), a jako poslední úprava zvětšením sakristie a vystavění nové před síně ve druhé čtvrtině 20. století.
5. Pro komplexní poznání stavebního vývoje by bylo vhodné provést doplňující dokumentaci v návaznosti na pokračování stavebních prací (odvlhčování zdiva objektu) v interiéru objektu.

Lenka Šabatová, 2005

1. **Pardubice** (Pardubice), arciděkanství, čp. 92
2. Východní strana jižního chodbového traktu. Okenní záklenek.
3. Rekonstrukce první patra budovy – vysekávání drážek ve zdivu (pro uložení rozvodu centrálního vytápění).
4. Drážka byla vedena po mezitraktové zdi mezi jižním chodbovým traktem a severním traktem. Na novodobým podhledem byl odhalen úsek pravděpodobně okenního záklenku s ústupkem pro osazení kamenného nebo terakotového ostění. Okenní otvor byl zazděn cihlovou plombou patrně v souvislosti s výstavbou jižního traktu (datovaného standardním SHP do 2. poloviny 16. stol.).
5. Poznoteček je významný pro studium pozdně gotické zástavby historického jádra Pardubic.

Obr. 12: Pardubice, arciděkanství, čp. 92, detail zásahu do omítek a zdiva v souvislosti s instalačními pracemi. Příklad významu sledování i zcela drobných zásahů, často odhalujících sice nevelké části konstrukce, avšak mnohdy s velkou vypovídací hodnotou. Je smutnou skutečností, že takových zásahů, jež by rovněž mohly přinášet poznatky o památkovém fondu probíhá každým rokem mnoho tisíc, avšak většinou bez příslušného zhodnocení z hlediska památkového výzkumu. Zachycení a vyhodnocení dílčích nálezů by přitom velmi často vyžadovalo pracovní nasazení jen v rozsahu několika hodin (foto F. R. Václavík, 2005).

6. Při všech stavebních úpravách je nutné pokračovat dalšími etapami OPD.

František R. Václavík, 2005

1. **Pelhřimov** (Pelhřimov), městský dům Karlovo náměstí čp. 163
2. Interiér objektu, konstrukce odhalené v rámci rekonstrukce objektu.
3. V rámci provádění stavebních úprav objektu byly otlučeny vnitřní omítky v interiérech a odhaleny konstrukce stavby. Byla provedena obhlídka a dokumentace za účelem zachycení situace před opětovným zakrytím a změnami dispozice. Průzkum nepřímo navázal na provedený průzkum stropů a krovů objektu, který zpracoval Ing. Jiří Bláha Ph.D. (2005).
4. Dům se nachází v podobě z přestavby v 70.–80. letech 20. století. Díky uvedeným skutečnostem bylo možné in situ označit původní konstrukce domu, jež jsou dle posouzení vzájemných konstrukčních vazeb datovatelné výstavbou krovu (byl dendrochronologicky určen do druhé poloviny 30. let 18. století – 1734/35⁴), a dále pak jednotlivé úpravy interiéru, pocházející dle datované konstrukce stropu 1. patra z doby krátce po polovině 19. století (1851/52⁴).
5. Pro doplnění poznatků by bylo vhodné provést dendrochronologické zhodnocení stropu přízemí a současně s postupem stavebních prací zaměřit pozornost na exteriér stavby.

Lenka Šabatová, 2005

1. **Plasy** (Plzeň-sever), klášterní kostel Nanebevzetí Panny Marie
2. Západní průčelí.
3. OPD v průběhu opravy fasád v letech 2004 a 2005.
4. Podrobný průzkum a dokumentace zdiva, omítek a barevných nátěrů. Původní románské kvádrové zdivo bylo poznamenáno četnými úpravami – částečně při přístavbě gotické kaple, podstatněji při barokizaci –, avšak přesto bylo možné dosavadní vědomosti o původní podobě chrámu podstatně doplnit. V ose západního průčelí kostela byly nalezeny podstatné části ostění monumentálního románského portálu s reliéfně zdobeným tympanonem. V horní části průčelí byly nalezeny zbytky ostění románských špaletovaných okének, původně uspořádaných do trojúhelníkové kompozice.

Zdeněk Chudárek, 2005

1. **Rabakov** (Mladá Boleslav), usedlost čp. 2 – roubená stodola s připojenou dvouetážovou sýpkou
2. Celek.
3. Objekt v havarijním stavu bezprostředně ohrožen zánikem.
4. Podrobná dokumentace a popis. Průzkum nadprůměrně rozměrné roubené stodoly byl motivován skutečností, že objekt je s vysokou mírou pravděpodobnosti odsouzen k zániku (velká část konstrukcí stěn i krovu je narušena hnilobou, zhruba polovina krovu se již zřítíla). Provedeno bylo zaměření půdorysu a podrobná fotografická dokumentace. Význam objektu spočívá především v jeho pozoruhodné dispoziční skladbě: k jedné z kratších stran stodoly je připojen dvouetážový blok sýpky, sroubený společně se stěnamí stodoly. K ojedinělým konstrukčním detailům bezpochyby patří příložky podpirající vaznice.

Jan Kypta, 2005

1. **Ronov nad Doubravou** (Chrudim), kostel sv. Martina
2. Jižní průčelí lodi a presbyteria.
3. OPD v souvislosti s přípravami opravy.
4. Byla pořízena měřická a fotografická dokumentace omítkových vrstev. Nejstarší omítková vrstva souvisí s výstavbou kostela (patrně v době kolem poloviny 13. století – jižní portál); charakterizují ji podřezávané spáry. Tato vrstva chybí na gotickém presbyteriu, přístavěném na spáru k východní stěně lodi. Obě části jsou pokryty nehlazenou pozdně gotickou či renesanční omítkou, která byla zjištěna také na západní věži a jižní předsíni. Barokní omítka (místy v silné vrstvě vyrovnávající nepravidelnosti líc) přírodní nahnědlé barvy souvisí s úpravou oken s půlkruhovými záklenky, kolem nichž byly červeně malované pasparty (zjištěné na se-

Obr. 13: Rabakov (okres Mladá Boleslav), usedlost čp. 2 – roubená stodola s připojenou dvouetážovou sýpkou. Příklad akce OPD zaměřené na objekt bezprostředně ohrožený zánikem v důsledku ztráty využití. V takových případech se mnohdy jedná o poslední dokumentaci (foto J. Kypta, 2005).

verním průčelí). Mladší omítka, pravděpodobně klasicistní, s nazeleňalým nátěrem, dorovnávala místa narušení starších omítek, na nichž jinak byla rozetřena ve velmi tenké vrstvě. Poslední vrstva s okrovými nátěry pochází pravděpodobně z oprav ve 2. polovině 19. století.

Bohdan Šeda, František R. Václavík, 2005

1. **Rosice u Chrásti** (Pardubice), tzv. Dům zahradníka v bývalém areálu zámku, parc. č. stav. 11/1
2. Celek.
3. OPD před plánovanou demolicí.
4. Dokumentace byla vedena snahou zachytit maximum informací o objektu odsouzeném k zániku. Byla provedena podrobná fotodokumentace a zaměření (půdorys, řez, pohled na hlavní průčelí). Nálezy zazděných okenních a dveřních otvorů překrytých mladší omítkou s pozdně barokním/klasicistním členěním ukazují na větší stáří budovy. Z doby přestavby na přelomu 18. a 19. století pocházejí i plackové klenby v severozápadní části objektu a typologicky náleží tomuto období i krov.
5. Předpokládaná doba vzniku budovy je první polovina 18. století.

František R. Václavík, 2005

1. **Řesanice** (Plzeň-jih), areál bývalé tvrže, č. parc. stav. 2
2. Objekt bývalé kuchyně.
3. Stavební úpravy – 1. etapa zajištění havarijních zděných a krovových konstrukcí.
4. Byly dokumentovány dva dochované pozdně gotické sedlové portálky, doklady několika vývojových etap omítkové úpravy fasád a dochovaná souvrství barevných líček, dále pozůstatky původního interiérového uspořádání kuchyně s polygonálním zděným dýmníkem, konstrukce barokního krovu s ležatou stolicí a klasicistní topné zařízení s komínem. Byly sledovány rovněž doklady návaznosti objektu na obvodovou hradbu tvrže. Byl zjištěn rozsah barokní přestavby a dalších mladších změn komunikačního systému.

Obr. 14: Seč (okres Plzeň-jih), kaple sv. Barbory. Příklad využití opravy krovu k realizaci akce OPD. Při sejmutí krytiny je zpravidla možné pořídit fotodokumentaci konstrukce krovu bez problémů s jinak obvyklým nedostatkem osvětlení (foto T. Karel, 2005).

5. Vzácně zachované pozdně gotické kuchyňské stavení lze srovnat s analogickými objekty na hraděch Roupov nebo Krivoklát.
6. V průběhu dalších oprav je třeba zajistit OPD a archeologický výzkum v interiéru a ve sklepech. Podobně je nutné sledovat obnovu sýpky – bývalého paláce.

Tomáš Karel, 2005

1. **Seč** (Plzeň-jih), kostel Nanebevzetí Panny Marie
2. Věž kostela.
3. OPD v průběhu první etapy stavebního zajištění hrázděných konstrukcí a krovu.
4. Byly zaznamenány pozůstatky původního krovu (gotického?) se šikmými pásky zavětrování, obezděná hrázděná konstrukce zvonového patra, zvonová stolice nesoucí původní zvony. Všechny tyto dřevěné prvky byly dendrochronologicky datovány do doby po roce 1540. Dále byly sledovány etapy úprav otvorů s doklady původní obranné funkce spočívající ve střílnových oknech vybavených trámky pro zaklesnutí hákovnic. Etapy omítkových úprav fasád a dochovaného souvrství barevných líček poskytly doklady původní malované renesanční výzdoby. Byl zjištěn rozsah úprav věže pro její zapojení do barokní novostavby kostela a byly rozlišeny mladší úpravy komunikací.

Tomáš Karel, 2005

1. **Seč** (Plzeň-jih), kaple sv. Barbory
2. Střecha s krovem, římsou a štítem.
3. První etapa stavebního zajištění havarijních konstrukcí.
4. Dokumentace krovu, krytiny, římsy a navazujících omítkových vrstev fasád barokní kaple. Hambalkový krov se stojatou stolicí, střešní krytina s dochovanými ručně tvarovanými taškami bobrovkami, zdobenými prstovými drážkami. Volutový štít je zděný z cihel. Byla zaznamenána omítková profilace hlavní římsy a dochované souvrství nátěrů.

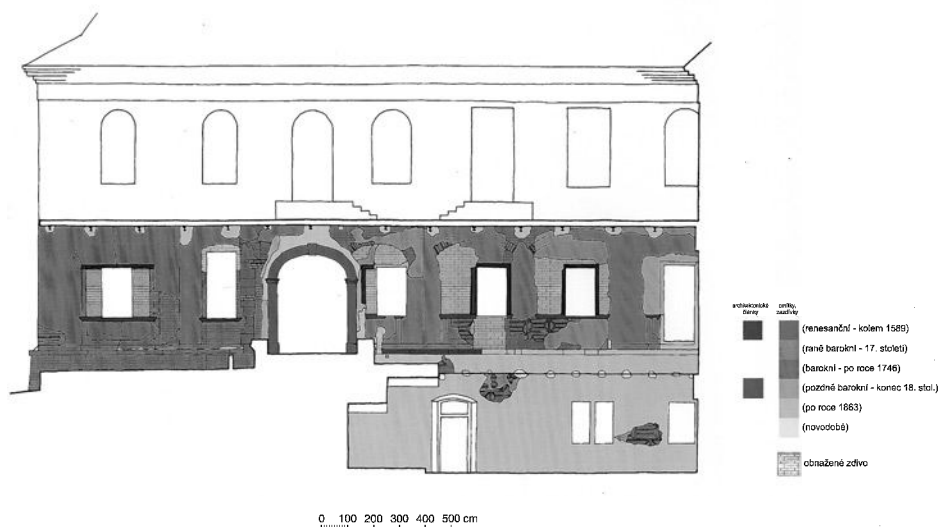
Tomáš Karel, 2005

1. **Sedlešovice / Znojmo** (Znojmo), dům čp. 20
3. Záchranná dokumentace před demolicí objektu, zpracovávaná odbornými garanty NPÚ ÚOP v Brně (Mgr. Alena Dunajová, Ing. Marek Fajman).
4. Obytný dům charakteristický pro vesnickou zástavbu Znojemska – řadový dům v ulicové zástavbě, přízemní se sedlovou střechou s hřebenem orientovaným rovnoběžně s uliční čarou, v interiéru trojdielné dispozice, v jeho bývalé obytné části se navíc zachovaly dvě roubené stěny. Provedená dendrochronologická datace ukázala, že dům byl postaven kolem roku 1530 (roubení a stropní trámy), konstrukce krovu pocházela z počátku 40. let 19. století.

Lenka Šabatová, 2005

1. **Slatiňany** (Chrudim), zámek čp. 1
2. Dolní část jižního průčelí jižního křídla.
3. OPD v průběhu opravy omítek.
4. Byla pořízena měřická a fotografická dokumentace odkrytých částí zdiva a povrchových úprav. Díky odkryté statigrafii bylo podchyceno pět základních fází podoby průčelí. K první, renesanční fázi patří sdružená okna s kamennými profilovanými ostěními a navazující sgrafitová omítka. Ve druhé fázi bylo celé průčelí pokryto bíle natřenou omítkou bez členění. Další etapa – barokní – připojila plastické výplně pod parapetními římsami oken; střed průčelí s portálem a okny v přilehlých osách byl zvýrazněn předstupujícím polem. V této době byl objekt rozšířen o západní křídlo. Pozdně barokní fáze si vyžádala odstranění předstupujících parapetů a fasáda byla vyrovnána. Současně vznikl dosud zachovaný pískovcový portál a okna byla zmenšena vložením vyzdívek. Na tlusté vrstvě omítky byly zjištěny stopy bílých a narůžovělých nátěrů. Při poslední úpravě byly omítky vyspraveny a celé průčelí přestukováno. Povrch byl natřen zelenavě a poté okrově.

Bohdan Šeda, František R. Václavík, 2005

Obr. 15: Slatiňany (okres Chrudim), zámek čp. 1. Příklad rozsáhlejší a podrobné akce OPD. Odhalené části zdiva po sejmutí svrchních vrstev omítek poskytly početné poznatky o renesanční podobě této části zámku (se zbytky psaníčkového sgrafita) a o jejich postupných úpravách (zaměření a kresba B. Šeda, F. R. Václavík, 2005).

Obr. 16: Sokolnice (okres Brno-venkov), zahradní altán v areálu zámku. Realizace OPD zanikající drobné zahradní stavby je v podobným případech nenahraditelným svědectvím o mizejících hodnotách. Pokud chceme rozumět souvislostem existujících památek, nemůžeme se vzdát výzkumu i těch objektů, které byly součástí kulturního prostředí v době vzniku, ale z různých důvodů je nebylo možné buďto dříve nebo i v naší době zachránit před zánikem. Měli bychom usilovat o co nejúplnější poznání a pochopení památkových hodnot. Současně tak budeme moci zpřesňovat samo historické zkoumání v širších souvislostech (foto L. Šabatová, 2005).

1. **Sokolnice** (Brno-venkov), zahradní altán v areálu zámku
2. Dřevěný zahradní altán v tzv. kuchyňské zahradě rozkládající se při západním křídle zámecké budovy.
3. Důsledkem dlouhodobého zanedbávání je objekt v havarijním stavu a hrozí zřícením. Byla provedena záchranná dokumentace (zaměření objektu).
4. Objekt je příkladem drobné zahradní architektury typu výklenkového posezení („Garden seats“). Je řešený v romantizujícím dekorativním duchu, formálně navazujícím na tradici lidové řemeslné práce (stylizované řezby s motivy lidového řezbářství). Orientačně jej lze datovat do poslední čtvrtiny 19. století.

Lenka Šabatová, 2005

1. **Strašice** (Rokycany), kostel sv. Vavřince
2. Fasády, obvodové zdivo.
3. OPD v souvislosti s kompletní opravou fasád.
4. Byly zaznamenány úpravy otvorů, říms, omítkových úprav fasád a doklady iluzivně malovaného barokního členění. Byly dokumentovány pozůstatky původních gotických konstrukcí v rozsahu zdiva presbyteria, sakristie a větší části lodi. Ve východní stěně presbyteria bylo zjištěno rozměrné zazdžené gotické okno s profilovaným ostěním; v zazdívce okna byly dokumentovány pozůstatky kružeb a další druhotně užitá kamenické články.

Tomáš Karel, 2005

1. **Studénka, obec Horní Stakory** (okres Mladá Boleslav), zaniklý kostel
2. Kamenické architektonické články.
3. V souvislosti s úpravami sousední tvrze a zámku proběhl částečný archeologický výzkum základů kostela (Muzeum Mladoboleslavska) a v rámci OPD byly vyhledány a dokumentovány kamenicky zpracované prvky ve zdivu vodárny a objektu chlévů, který je ve stavu zříceniny. OPD na základě upozornění pracovníků NPÚ-ÚOP středních Čech.
4. Byly zjištěny zejména druhotně zazdžené díly ostění gotického portálu zřejmě z předhusitského období, podle tradice vložené do zdiva chléva při demolici kostela. Dále se ve zdivu chléva zachovaly druhotně osazené nárožní kvádry, zřejmě rovněž z kostela. Ve zdivu vodárny je kromě kvádrů vsazen poškozený fragment profilovaného kamenického článku (nelze stanovit, zda pochází ze tvrze nebo z kostela).
5. Kostel zanikl již v 19. století, takže jeho slohové hodnocení je možné jen na základě podobných nálezů. Dle zjištění archeologického výzkumu měl kostel obdélnou loď, provázenou na severu a jihu přístavky, snad pozdějšími, na východě zakončenou pětibokým presbyteriem s vnějšími opěrnými pilíři.

Obr. 17: Strašice (Rokycany), kostel sv. Vavřince, detail zazdívky gotického okna ve východní stěně presbyteria. Středověké kostely reprezentují ve většině venkovských lokalit nejvýznamnější doklad minulosti. V průběhu dlouhého života těchto památek většinou došlo k řadě více či méně rozsáhlých změn (četné kostely díky nepříteli osudu v minulosti zanikly – mnohé bohužel byly zničeny až po roce 1948...), většinou vyvolaných vývojem liturgie a slohového názoru. Proto je většina průzkumů sakrálních staveb na venkově, ale i ve městech či v kláštorech rozhodujícím přínosem k poznání kulturních dějin. Opravy by měly být vždy využity k realizaci OPD. Protože je většina aktuálních oprav prováděna s respektem k památkové hodnotě (i když po řemeslné stránce jsou některé zásahy nadměrné – to se může týkat nejedné prakticky úplné výměny omítek), má tím větší význam sbírat poznatky o těch místech staveb, která jsou případně dočasně zpřístupněna, někdy i s odstupem desítek let. Takovému postupnému sběru poznatků dobře odpovídá modulový přístup k OPD, cíleně směřující k vytváření pozitivistických NZ, jež ve svém součtu budou přinášet stále komplexnější poznání (foto T. Karel, 2005).

Obr. 18: Studénka, obec Horní Stakory (okres Mladá Boleslav), zaniklý kostel. V souvislosti se stavebními a terénními zásahy při opravách místního zámku (bývalé tvrze) proběhl jednak záchranný archeologický výzkum základů kostela, který byl zrušen roku 1836, jednak byly při akci OPD nalezeny gotické architektonické články, osazené druhotně ve zdivu rozsáhlého dlouhodobě neudržovaného stavení chlěva, situovaného severně od někdejšího kostela. Jednalo se o relikt profilovaného ostění portálu, jež byly podrobně proměřeny, a o pečlivě opracované nárožní kvádry (foto J. Sommer, 2005).

6. V průběhu pokračujících úprav bývalého zámku je třeba zajistit OPD, stejně jako při případné demolici zbytků objektu chlěvů. Zachované architektonické články by měly být ze zdiva vyjmuty a uloženy ve vhodné sbírce muzejní povahy.

Jan Sommer, 2005

1. **Teplá** (Karlovy Vary), dům čp. 142
2. Vnější líc obvodového zdiva.
3. Obnova objektu.
4. Průzkumem bylo zjištěno, že vrchní vrstva omítek je novodobá, s velkou příměsí cementu (zřejmě z velkých oprav roku 1910). Z téměř čistě cementové omítky jsou vytvořeny i všechny tektonické prvky, včetně šambrán oken a římsových pásů. Pod těmito vrstvami byly zjištěny pozdně klasicistní hlinité omítky (značně narušené) a původní pozdně barokní až klasicistní omítky. Byly zachyceny stopy rozvrhu původního lemování nároží. Zdivo přízemí je kamenné, západní štít do náměstí je hrázdný,

s vnějším lícem již původně zděným.

5. Starší dům zřejmě zanikl při požáru města roku 1794. V roce 1832 byl dům téměř v celém rozsahu postaven nově, v podobě, kterou si bez větších změn zachoval dodnes.

Lubomír Zeman, 2005

1. **Velké Heraltice** (Opava), zámek
3. Celková rekonstrukce kuchyňského provozu a jeho zázemí.
4. Kuchyňský provoz se nachází v 1. nadzemním podlaží zámeckého objektu v prostorách mezi prvním a druhým nádvořím; ve své podstatě se jedná o jednu z nejzajímavějších částí zámeckého komplexu, neboť v prostorách druhého tzv. malého nádvoří je možné identifikovat nejstarší jádro stavby. Rozsáhlé rekonstrukční zásahy odhalily některé zajímavé nálezové situace, které ve většině případů lze datovat do období druhé poloviny 19. století. Některé nálezy však poukazují na starší stavební fáze.
5. Zámecký objekt slouží od roku 1945 jako školské zařízení s internátem. V 60. letech 20. století došlo k radikální rekonstrukci zámku, i přesto si však nadále udržel charakter zámeckého objektu, především svými barokními fasádami, vstupním portálem, barokními kovanými mřížemi, klenebním systémem v interiérech, dochovanými dispozičními schémata a udržením zásadních komunikačních tepen. Kromě výše uvedeného je zde možné zaznamenat také rozmanité architektonické detaily jako jsou dveřní křídla, kování, štukové stropy, částečně také okenní výplně, a další.
6. Doporučuje se provést standardní SHP a pokračovat v OPD v průběhu dalších rekonstrukčních prací.

Hana Pavelková, 2005

1. **Vlašim** (Benešov), obytný dům čp. 249
2. Celek objektu.
3. Průzkum a dokumentace před zamýšlenou obnovou – přestavbou. Objekt byl neužívaný, vyklizený. Průzkum byl povrchový, s minimem sondování, nálezy byly popisovány, fotografovány a oměřeny.
4. Objekt byl postaven nejspíše až po požáru v roce 1808, ale starší jádro představuje sklep (umístěn mimo půdorys, pod náměstím) a možná i další konstrukce. Barokní či barokně klasicistní prvky (některé dveře, okna) jsou asi užity druhotně. Další úpravy proběhly ve druhé polovině 19. stol. (dochované četné dveře, okna a další prvky) i ve století dvacátém. Zásadním nálezem je pozdně gotický sedlový portál s přetínavou

Obr. 19: Vodice (okres Tábor), zámek. Objekt po tragickém požáru poskytuje mnoho informací o reliktech výzdoby a o četných konstrukčních řešeních. V případě budoucích oprav by měly akce OPD pokračovat a doplňovat další poznatky (foto V. Ouarda, 2005).

Obr. 20: Vodice (okres Tábor), zámek. Detail secesní malířské výzdoby interiéru po destrukci stropů vyhořelého objektu (foto V. Oúroda, 2005).

profilací se staršími nátěry ve štítové zdi souseda č. p. 250, směřující dnes do interiéru dokumentovaného domu. Jedná se o doklad dosud ani nepředpokládané zděné středověké zástavby na vlašimském náměstí i ojedinělý nález pozůstatku jakékoliv gotické stavby mimo farní kostel či zámek.

Vít Jesenský, 2005

1. **Vodice** (Tábor), zámek
2. Celý objekt.
3. Zámek ve Vodici prošel po období socialistického využívání postupnou obnovou. V závěru loňského roku však byl těžce poničen požárem. Zničeny byly zejména krovy a velká část stropů patra.
4. Při destrukcích stropů a omítek byly lokálně obnaženy hodnotné omítkové a nátěrové vrstvy a další konstrukce umožňující upřesnění stavebního vývoje. Cílem OPD bylo zachytit stav nálezů před jejich zakrytím v průběhu obnovy, a umožnit tak jejich lepší ochranu a využití pro poznání vývoje objektu.
5. K výtvarně nejhodnotnějším nálezům patří fragmenty sgrafitových a malovaných vrstev starších fasád zámku.
6. Předpokládá se, že na provedenou dokumentaci naváže řádný hloubkový průzkum koordinovaný s postupem obnovy.

Vlastislav Oúroda, 2005

1. **Vsetín** (Vsetín), zámek
2. Zámecká věž.
3. Komplexní obnova fasády na věži zámku včetně restaurování kamenných sloupů ochozu.
4. Během oprav byla objevena a dokumentována původní (renesanční) nárožní bosáž, včetně vertikálního dělení jednotlivých bos. Tímto nálezem byla ověřena věrohodnost plánů zámku z roku 1833 provedených před přestavbou. Dále byl dokumentován způsob přizdění a pozdějšího rozšíření bos. Současně se podařilo dokumentovat starší omítkovou vrstvu s šesti vápennými líčkami původní římsy.
5. Během dalších oprav fasád je nutné věnovat zvýšenou pozornost odkrytým situacím, vhodné je zpracování stavebněhistorického průzkumu.

Martin Čihálek, 2005

1. **Výprachtice** (Ústí nad Orlicí), kostel Proměnění Páně na hoře Tábor
2. Stěny v interiérech do výše 2,5 m nad podlahou.
3. Instalace vytápění. Při stavebním zásahu, jehož cílem je odstranění vyšší vlhkosti interiéru, rekonstrukce části elektrických rozvodů a zřízení podlahového vytápění, byla zajištěna dokumentační akce a záchranný archeologický výzkum.
4. Dokumentace situací na odhaleném zdivu v interiéru a částečně i pod podlahou.

5. Bylo potvrzeno vyšší stáří věže (nejméně 16. století) s navazujícím zdivem kostela, okosené kamenické články starší stavby i její půdorys (archeologický výzkum VCM Pardubice, M. Cejpková). Otisk starší klenby podvěží.

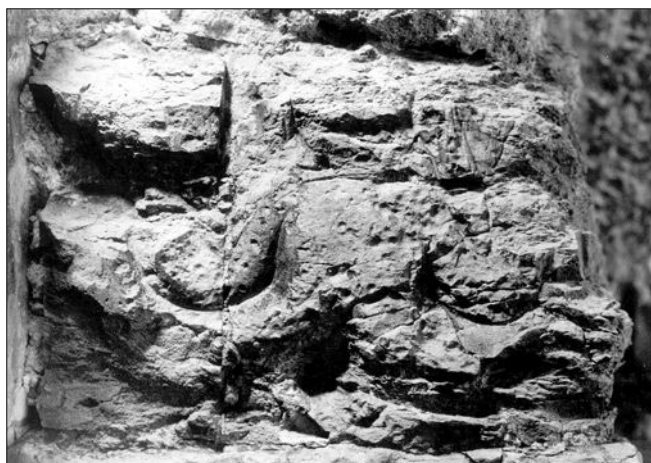
Stavebními pracemi byly odhaleny zbytky starší kostelní stavby a na ni navazující zděné věže. Zda tato kostelní stavba byla zděná, nelze s jistotou soudit, nálezy okosených pískovcových ostění tomu nasvědčují.

Jiří Slavík, 2005

1. **Vyškov** (Vyškov), kostel Nanebevzetí Panny Marie
2. Obvodové zdivo jižní strany lodi.
3. V rámci jedné z etap oprav fasád objektu byly ve čtyřech okenních polích lodi zcela odstraněny vnější omítky až na hrubé zdivo včetně vyškrabání ze spár.
4. Středověký kostel z let 1464–1496 byl v období let 1773–1789 přestavěn, dle pozorované situace se na obvodovém zdivu přestavba projevila úpravou velikosti okenních otvorů a nadezdívkou, související s novým zaklenutím lodi. Z původní gotické stavby byly na odhalených zdech patrné zbytky průběžného soklu a parapetní římsy, v barokní nadezdívce pak části okenních ostění a okenních žebër. Ve zdivu se dále nacházely na několika místech gotické lešňové kuláče, trámové kapsy z doby barokních úprav kostela a prvky související se ztužováním konstrukcí stavby.
6. Souběžně s postupem stavebních prací na obnově fasád je vhodné pokračovat v dokumentaci nálezových situací na dalších částech objektu.

Lenka Šabatová, 2005

1. **Záboří nad Labem** (Kutná Hora), kostel sv. Prokopa
2. Hlavní portál.
3. OPD v souvislosti s restaurováním portálu v letech 2003 až 2005.
4. Podrobně byly dokumentovány architektonické články i konstrukční souvislosti proslulého románského portálu. Souběžně probíhal i restaurátorský průzkum (Jan Bradna) a formou archeologického výzkumu (AV ČR) byly hloubeny statické sondy k posouzení základů stavby. Vzhledem k nestabilitě částí konstrukcí byly v souvislosti s restaurováním portálu sanovány i části okolního zdiva. Přitom byly zaznamenávány doklady o výstavbě původní předsíně s románským portálem a o pozdějších zásazích. Průzkum a dokumentace probíhaly v řadě etap podle postupu prací.

Obr. 21: Záboří nad Labem (Kutná Hora), kostel sv. Prokopa, detail soklu románského vstupního portálu na pravé straně ostění. Na erodovaném soklu pod patkou v ústupku ostění portálu byl teprve v průběhu OPD rozpoznán relikt dosud neznámého reliéfu Sirény. Zajímavý nález patří k výsledkům několikaletého průběžného zkoumání a dokumentace v souběhu s restaurátorskými pracemi na portálu, se statickým zajištěním portálu a s dílčími archeologickými výzkumy. OPD se tak ukázaly být významným přínosem k poznání jedné z nejvýznamnějších památek našeho románského stavitelství i k diskusím, jež se navíc v posledních letech staly tématem odborných statí historiků architektury (foto J. Sommer, 2005).

Obr. 22: Zvěstov (okres Benešov), zámek čp. 1. Venkov naší země bohužel charakterizují mj. velmi početné zanikající památky, které není v silách ani v zájmu vlastníka zachránit. Realizace OPD v takových případech má ten nejvyšší odborný a morální význam. Podrobné zkoumání, proměření a fotodokumentace však v takovém případě vyžadují značné pracovní nasazení. Není proto bohužel možné s potřebnou důkladností dokumentovat všechno to opomíjené kulturní bohatství společnosti, jež často bez účinného zájmu zaniká. Pak se podrobná dokumentace stává kromě své archivní a vědecké hodnoty i mementem pro ty, kdož by mohli případně podpořit potřebné zkoumání i na jiných místech, kde se zatím nedostává sil ani prostředků (foto J. Beránek, 2005).

5. Při průzkumech byly vzhledem k existenci různých názorů na dobu vzniku stavby a její proměny sledovány doklady jak pro datování, tak pro posouzení vzájemné souvislosti jednotlivých částí stavby a jejích prvků. Na datování výstavby zatím nebyl názor sjednocen. Bylo však možné konstatovat, že románská předsaň byla alespoň zčásti vybudována s užitím kamenických prvků původně určených pro jiné umístění.
6. Vzhledem k mimořádné umělecké kvalitě památky bude třeba v OPD i v dalších výzkumech pokračovat při dalším postupu opravy, kdy by měla být opravena střecha a celek stavby být staticky zabezpečen.

Jan Sommer, 2005

1. **Zdětín** (Mladá Boleslav), kostel Všem Svatých
2. Zazděný gotický portál v severní stěně lodi.
3. Oprava severního průčelí kostela. Po provedení dokumentace byl portál opět zakryt omítkou.
4. Při opravě byl částečně odkryt zazděný gotický portál. Portál měl mírně hrotitý záklenek. Ostění je profilováno střídavě oblouny a hruškovcem uprostřed; mezi pruhy probíhají výžlabky. Na ostění se zachovaly tři vrstvy nátěrů.
5. Tvarosloví portálu odpovídá předpokládané době výstavby presbyteria v 80. letech 14. století a nasvědčuje společné výstavbě obou částí dispozice.

Eva Vyletová, 2005

Obr. 23: Zvěstov (okres Benešov), zámek čp. 1. Detail nároží, kde se pod opadávající omítkou z 19. století objevují plochy jen částečně narušeného renesančního sgrafita (foto J. Beránek, 2005)

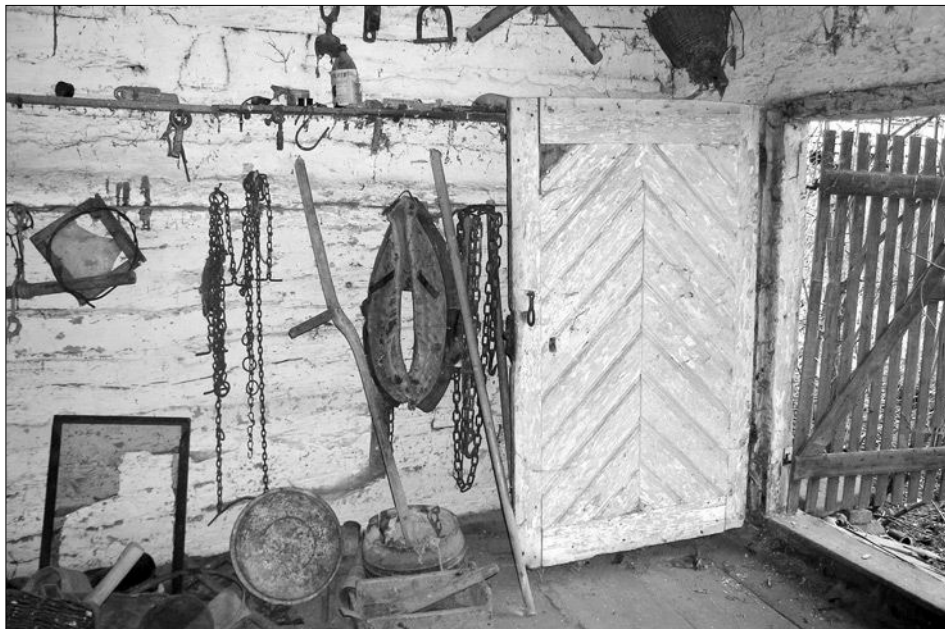
1. **Zeměchy** (Mělník), kostel Narození sv. Jana Křtitele
 2. Fasády.
 3. Průzkum ploch rezného zdiva v místech opadané barokní omítky v průběhu opravy fasád.
 4. Byly registrovány druhotně použité kameny s fragmenty barevných úprav a profilace. Byly dokumentována stratigrafie omítek a charakter zdiva.
- Bylo zjištěno, že barokní stavba je jednolitá, neobsahuje starší části zdiva. V jižní stěně lodi se vyskytuje velké množství druhotně použitého kamenného stavebního materiálu, který je použit i ve zdivu zvonice; s největší pravděpodobností se jedná o relikty starší kostelní stavby.

Jan Kypta, 2005

1. **Zvěstov** (Benešov), zámek čp. 1
3. 1. etapa OPD. Objekt v havarijním stavu.
4. Byla pořízena kompletní měřická dokumentace, která bude sloužit zejména jako podklad ve druhé etapě OPD v roce 2006. Identifikovány doklady stavebního vývoje od relikvů gotické tvrze.
6. Přípravovaná další fáze OPD naváže též na standardní SHP z roku 1980. Tristní stav objektu s prakticky kompletně zříceným západním křídlem kromě přízemí je důvodem pro plánované hloubkové sondáže do zdiva i omítek. Sondy budou dokumentovány a zaměřeny, některé získané vzorky malt a omítek budou podrobeny laboratorní analýze, u dřevěných prvků pak bude zpracována dendrochronologie. Vzhledem k postupujícímu zániku částí stavby je průzkum realizován se značnou podrobností.

Jan Beránek, Lucie Chotěborská, 2005

Obr. 24 Žitovlice (okres Nymburk), usedlost čp. 24, detail vstupní síně. Dokumentace a zkoumání stále rychle mizějících pozůstatků donedávna běžného, ale dnes už většinou historického vnitřního vybavení by se měly stát jedním z úkolů památkové péče. V této sféře tradičně pracují etnografové a muzejníci. Nepochybně by bylo v zájmu kvality a intenzity zkoumání, kdyby všechny zainteresované obory více spolupracovaly. Závazek památkové péče v této oblasti lze jistě považovat za neoddiskutovatelný, i když se jeví jako méně významný např. ve srovnání s aktivitami při dohledu nad opravami těch šťastnějších památek, jimž se dostalo vstřícného investora... Nebylo by však spravedlivé, vyčítat tuto situaci památkové péči jako nedostatek odborný či koncepční. Spíše musíme požadovat, aby odborné pracovní kapacity památkové péče byly potřebným způsobem zvýšeny. Čím později se o podobných otázkách začne aspoň diskutovat, tím větší ztráty budeme časem sčítat. (foto J. Mrázek, 2005).

1. **Žitovlice** (Nymburk), usedlost čp. 24
2. Dům.
3. Dokumentace zanikající historické stavby.
4. Rozsáhlý statek nebyl v uplynulých desetiletích upravován, takže je zachováno velké množství autentických částí a detailů, o nichž zpracovaná dokumentace zachová svědectví, jehož význam je tím větší, že objektu bezprostředně hrozí zánik. Dosud jsou zachovány dveře z 18. a 19. století, okna s trámkovými zárubněmi a profilovanými římsami. Dochovány jsou součásti otopného zařízení a černá kuchyně.
5. Dům je typickým příkladem regionálního lidového stavitelství v oblasti. Proto má detailní poznání částí chátrající stavby širší význam.
6. Postupným chátráním jsou odhalovány situace, které mohou být přínosem pro získání cenných informací.

Jiří Mrázek, 2005

Obr. 25: Žitovlice (okres Nymburk), usedlost čp. 24. Těžko lze nějak vyčíslit, ve které typologické sféře stavebního dědictví v naší zemi dochází v současné době k největším ztrátám. Přesto lze uvažovat o tom, že po desítky let trvající devastace a zanedbávání venkovské zástavby snad nejvíce poznamenává tvář kulturní krajiny. Tyto dalekosáhlé změny jsou většinou doplněny velmi necitlivým a často esteticky podřadným přístupem obcí i architektů k územnímu plánování. Rozsah devastace proto činí dokumentaci venkovského stavitelství jednou z nejdůležitějších sfér úkolů pro plánování a budoucí rozšiřování OPD (foto J. Mrázek, 2005).